

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
АДМІНІСТРУВАННЯ

Кафедра публічного управління та адміністрування

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: **ЕФЕКТИВНА КОМУНІКАЦІЯ МІЖ ОРГАНАМИ
ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ**

Виконав: студент 6 курсу 636-д групи
напряму підготовки

28 Публічне управління та адміністрування
спеціальності

281 Публічне управління та адміністрування
Бескровний Валерій Павлович

Керівник: доктор політичних наук,
професор, зав. кафедри публічного управління
та адміністрування

Євтушенко Олександр Никифорович

Рецензент: кандидат педагогічних наук, доцент
Чубук Руслан Валентинович

м. Миколаїв - 2022 рік

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5
Розділ 1	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....	10
1.1. Зміст та сутність комунікації між державою та громадськістю в умовах децентралізації влади.....	10
1.2. Нормативно-правова основа формування взаємовідносин між владою та громадськістю в Україні.....	20
1.3. Європейський досвід побудови комунікації між державою та громадськістю.....	30
Висновки до розділу 1.....	39
Розділ 2	
МЕХАНІЗМИ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....	40
2.1. Аналіз комунікативної взаємодії між органами влади та громадськістю на прикладі Миколаївської ОДА.....	40
2.2. Механізми взаємовідносин органів влади Миколаївської області з громадськістю.....	52
Висновки до розділу 2.....	
Розділ 3	
ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ В УКРАЇНІ.....	64

3.1. Перспективи комунікацій між владою і громадськими об'єднаннями в умовах євроінтеграції України.....	64
3.2. Пропозиції щодо підвищення ролі громадськості у взаємовідносинах з владою.....	75
Висновки до розділу 3.....	84
ВИСНОВКИ.....	86
СПИСОК	ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ.....	89

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- ГО - Громадські об'єднання
- ДСНС - Державна служба з надзвичайних ситуацій
- ЄС - Європейський Союз
- ЗМІ - Засоби масової інформації
- ЗСУ - Збройні Сили України
- КМІС - Київський міжнародний інститут соціології
- КМУ - Кабінет Міністрів України
- МВС - Міністерство Внутрішніх справ
- МДА - Місцева державна адміністрація
- МОВ - Місцеві органи виконавчої влади
- МС - міське самоврядування
- НДО – недержавні організації
- ОВВ - органи виконавчої влади
- ОДА - Обласна державна адміністрація
- ОМВС - органи Міністерства Внутрішніх справ
- ООН - Організація Об'єднаних Націй
- ОТГ - Об'єднана територіальна громада
- ТГ - Територіальна громада
- PR - Паблік Рілешнз
- ЦОВВ - Центральні органи виконавчої влади
- УРСР - Українська радянська соціалістична республіка

ВСТУП

Актуальність дослідження. Подальший розвиток України, як демократичної європейської держави напряду залежить від розбудови в країні громадянського суспільства. Тому що саме громадянське суспільство зумовлює розвиток демократичних інститутів нашої держави, обмежує авторитаризм влади та неможливість її подальшої узурпації олігархічними кланами, здійснюючи дієвий громадянський контроль за діяльністю її органів та посадових осіб.

Актуалізація обраної теми дослідження обумовлюється ще й тому, що в умовах децентралізації й євроінтеграції України, в країні відбувається активізація громадських об'єднань, що сприяють покращенню системи публічного управління, беручи участь у не тільки у формулюванні суспільної думки, але й в управлінні суспільними процесами. Громадські об'єднання та організації дбаючи про потреби своїх членів, налагоджують ефективну комунікацію між органами державної влади та громадськістю, формують й затверджують в суспільстві нові принципи роботи органів публічного управління. Все це висуває на порядок денний питання відкритості прозорості та відповідальності владних інституцій через залучення громадян до формування і реалізації державної та регіональної політики. Отже громадськість в таких умовах виступає запорукою успіху модернізації країни, проведення державних реформ. Тобто актуалізується значення ефективної комунікації між органами державної влади та громадськістю громадянського суспільства.

Часткова проблеми комунікації між органами державної влади та громадськістю, тією чи іншою мірою висвітлюються в публікаціях таких вчених, як: В. Алексєєв [1], В. Андрущенко [2], В. Андріяш [23], Є. Архипова [3], В. Бакуменко [21], О. Басзасалюков [5], В. Бебик [5], О. Гостева [12], [], Н. Дмитренко [3], Н. Дніпренко [29; 33], Н. Драгомирецька [20], О.

Євтушенко [23-24], В. Ємельянов [26], О. Єрхан [27], Н. Карпчук [31], О. Клименко [32], Ю. Ковбасюк [21], Ю. Косенко [37], А. Костенко [38-39], О. Корнієвський [36], В. Кравчук [41], О. Крутій [43-44], А. Кучабський [45], С. Лізаковська [26; 48], В. Малиновський [53], І. Матвєєнко [54], К. Мельникова [56], О. Мороз [64-65], В. Олуйко [15], Є. Пожидаєв [78], Л. Рогатіна [108], С. Сорока [112], Д. Терещенко [118], О. Турій [122], Ю. Шайгородського [9], Б. Якимюк [137] та інші.

Також в магістерській роботі були використані дослідження зарубіжних авторів, таких як Б. Барбер, що аналізував політику демократії учасницького типу [4], Л. Берталанфі та його теорію систем [6], Ю. Хабермас, що запропонував концепцію взаємодії влади та «громадянського суспільства» [10;128-129], Н. Луман, що вивчав питання взаємовідносин суспільства і влади [51], а також Г. Лассуєла, що вивчав комунікаційний процес [43], Т. Парсонса [75-76], Дж. М. Пфіфінера і Р. Прістнос [141], Е. Тоффлера [121], що досліджували функціонування комунікативного процесу між органами влади та громадськістю у соціумі та ін.

Разом з тим проблема комунікації між органами державної влади та громадськістю, зокрема в умовах децентралізації влади в Україні залишаються малодослідженою. Саме тому й виникла необхідність поглибленого вивчення проблеми комунікації між органами державної влади та громадськістю в умовах децентралізації.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу документів, опублікованих матеріалів та практичного досвіду вивчити особливості комунікації між органами державної влади та громадськістю, зокрема в умовах децентралізації влади, проаналізувати стан комунікативної взаємодії між органами державної влади та громадськістю, проблеми заважаючи ефективної комунікації між владою та суспільством та роль громадської думки у взаємовідносинах влади й громадськості.

Зазначена мета визначила необхідність вирішення наступних завдань:

- охарактеризувати зміст та сутність комунікації між державою та громадськістю в умовах децентралізації влади;
- дослідити нормативно-правову основу формування взаємовідносин між владою та громадськістю в Україні;
- вивчити європейський досвід побудови комунікації між державою та громадськістю;
- проаналізувати стан комунікативної взаємодії між органами і влади та громадськістю на прикладі Миколаївської ОДА;
- визначити механізми взаємовідносин органів влади Миколаївської області з громадськістю;
- обґрунтувати перспективи комунікацій між владою і громадськими об'єднаннями в умовах євроінтеграції України;
- розробити пропозиції щодо підвищення ролі громадськості у взаємовідносинах з владою.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у процесі децентралізації державної влади й розбудови громадянського суспільства в Україні.

Предмет дослідження – комунікації між органами державної влади та громадськістю в умовах децентралізації влади.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувався комплекс загальнонаукових методів, серед яких є порівняльно-пізнавальний, дедукції, метод аналізу та синтезу, формально-логічний тощо.

Діалектичний метод пізнання був використаний для аналізу стану комунікативної взаємодії між органами державної влади та громадськістю.

Також було використано методи: порівняльного аналізу – при вивченні наукової літератури присвяченої проблематиці дослідження; абстрактно-логічний – для теоретичного осмислення та визначення сучасної сутності

комунікації між органами державної влади та громадськістю; системно-аналітичний – для загального аналізу проблем та особливостей комунікації між владою та суспільством та шляхів щодо її в умовах децентралізації. Крім того, було проведено соціологічне опитування, а саме анкетування для виявлення ролі громадської думки у взаємовідносинах влади й громадськості.

Магістерське дослідження є першою в Україні роботою, в якій проведено комплексний аналіз комунікації між органами державної влади та громадськістю в умовах децентралізації влади.

Наукова новизна магістерської роботи полягає у тому, що вирішено важливе наукове завдання, яке полягає в розробці можливих шляхів ефективної комунікації між органами державної влади та громадськістю в умовах децентралізації влади в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що в магістерській роботі:

- доведено, що децентралізація є механізмом підвищення ефективності комунікації між органами державної влади та громадськістю, на принципах відкритості, прозорості та відповідальності владних інституцій через залучення громадян до формування і реалізації державної та регіональної політики, коли громадськість виступає запорукою демократизації країни;

- обґрунтовано, що ефективна комунікація між ОВВ та громадськістю (державою та громадянським суспільством) будується на наступних механізмах публічного управління: інформаційному, ідеологічному, аналітичному, громадського моніторингу, громадської експертизи, громадського контролю, громадянської активності населення;

- запропоновано визначення поняття «комунікація (спілкування) між органами влади та громадськістю», як передача та обмін інформацією у галузі публічного управління, використовуючи для цього різні методи, технології та інструменти під час їх формальних, або неформальних взаємовідносин;

дістали подальшого розвитку:

– понятійно-категорійний апарат, шляхом уточнення сутності категорії «засоби масової інформації (ЗМІ)» як спеціалізовані установи, які беруть участь у зборі, обробці, аналізі та розповсюдженні важливої для громадськості інформації, щодо пріоритетів соціально-економічного розвитку країни.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення, висновки та рекомендації, розроблені автором можуть бути використані для удосконалення комунікації між державою та громадськістю в умовах децентралізації влади.

Крім того, результати дослідження будуть корисними для студентів, магістрів, аспірантів, державних службовців, громадськості, а також усім тим, хто потребує систематизованих знань з питань комунікації між органами державної влади та громадськістю.

Публікації. Основні положення магістерської роботи відображені у тезах на Всеукраїнської науково-практичної конференції «Могилянські читання» 2022. [Євтушенко О. Н., Бескровний В. П. Налагодження ефективної комунікації між державою та громадськістю: європейський досвід. /Могилянські читання – 2022: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні : глобальний, національний та регіональний аспекти : XXV Всеукр. наук.-практ. конф. : тези доп. Публічне управління в Україні в умовах військового стану та реформ, Миколаїв, 7–11 листоп. 2022 р. / ЧНУ ім. Петра Могили. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2022. – С. 10-13.](#)

Структура дослідження. Відповідно до мети, завдань і предмета дослідження, структур дослідження складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури.

Розділ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

1.1. Зміст та сутність комунікації між державою та громадськістю в умовах децентралізації влади

Реформа децентралізації державної влади й шлях до євроінтеграції створила умови для формування та ефективного функціонування в Україні громадянського суспільства. Задекларований Україною в Конституції шлях побудови демократичної, правової й соціальної держави (ст. 1 Конституції України [34]) набув обертів після початку у 2014 році реформи децентралізації, реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Отже децентралізація посилила важливість комунікації між владою та громадськістю на принципах відкритості влади та довіри до неї.

Все це актуалізувало питання ролі громадських об'єднань і організацій в системі публічного управління, становленні та розвитку демократії, коли «активні громадяни безпосередньо урядують над собою» [4, с. 258]) і правової державності. Тобто побудови демократичної держави й громадянського суспільства в якому існує й ефективно функціонує розгалужена система громадських організацій, які мають належні умови для діяльності та реальної участі громадян у прийнятті суспільно значущих рішень.

Для розуміння змісту та сутності комунікації між державою та громадськістю в умовах децентралізації влади більш докладніше розглянемо сутність таких понять, як «публічне управління», «децентралізація», «громадянське суспільство», «комунікація», «громадськість», «громадська

організація», «громадські об'єднання», «громадський контроль».

Важливість розуміння їх сутності обумовлена:

по-перше, тому що вони мають важливе значення в процесі комунікації між державою та громадськістю та грають важливу роль в захисті прав та свобод людини і громадянина;

по-друге, розуміння сутності перерахованих понять дозволяє досліднику зрозуміти, як формуються умови та можливості захисту громадянами своїх справ та власних інтересів за допомогою створення громадських організацій та об'єднань;

по-третє, їх вивчення дозволяє зрозуміти роль громадського контролю в процесі комунікації між владою та громадськістю, а також дозволяє побудувати ефективний інститут громадського демократичного контролю за функціонуванням органів державної влади, визначити межі втручання держави у суспільні відносини;

по-четверте, їх правильно і коректне використання дозволяє докладніше розкрити участь громадськості у прийнятті суспільно значущих рішень, та можливості громадськості впливати на процес їх прийняття.

Так Дж. М. Пфіфінер і Р. Прістюс визначають публічне управління як «...управління організацією та напрямом людських та матеріальних ресурсів для досягнення бажаних цілей» [141, р. 3]. Визначальну роль в системі публічного управління «відіграє державне управління, яке справляє значний вплив на всі сфери суспільного життя і трансформується в напрямі більшої відкритості, прозорості, демократичності» [60, с. 229].

В зв'язку з тим, що «державне управління» є складовою публічного управління, тому дослідники О. Євтушенко і В. Андріяш визначають його, як вид діяльності зі здійснення державної влади, що «полягає у практичній реалізації організаційних, виконавчо-розпорядчих функцій із втілення в життя вимог законодавства і здійснення на цій основі управлінського впливу щодо певних об'єктів» [23, с. 45].

Що стосується терміну «децентралізація» то він є достатньо складним

за структурою й змістом поняттям, що стосуються питань раціональної структурно-функціональної організації й реорганізації системи публічної влади і публічного управління. Так західні дослідники визначають «децентралізацію», як «розподіл влади згори вниз у будь-якому типі організаційної ієрархії, такому як політична, освітня, або економічні системи» [140, р. 250]. Тобто «децентралізація» пов'язана з системою управління в якій функції центральної влади передаються на нижчий рівень. Так в енциклопедичному словнику з державного управління децентралізація визначається, як «перерозподіл повноважень між органами влади, що належать до різних рівнів ієрархії, та суб'єктами місцевого самоврядування» або «делегування повноважень від органів державного управління до місцевого самоврядування» [21, с. 166].

Ми погоджуємось з Е. Тоффлером, що бачить сутність децентралізації «в раціональному перерозміщенні процесу ухвалення рішень в системі, яка перенапружила централізацію до такої міри, що новий потік інформації затоплює тих, хто ухвалює рішення в центрі» [121, с. 383]. Саме тому європейські вчені вважають, що децентралізація «більшою мірою забезпечує вибір ефективних шляхів розвитку, ніж традиційні організаційні техніки» [144, р. 7].

Так децентралізація в Польщі, на думку В. Ємельянова і С. Лизаковської дозволила побудувати місцеве самоврядування незалежне від державно-адміністративних структур, закріпивши його самостійний економічний та правовий статус, надавши гарантії охорони їх прав у разі порушення їх самостійності з боку держави чи інших органів [26, с. 72].

Як слушно наголошує О. Євтушенко в умовах децентралізації наважливим рівнем стає рівень територіальної громади [25, с. 329]. Тому в Україні децентралізація почалася з ухваленням Парламентом Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [85], а Урядом для забезпечення його реалізації затверджено «Методику формування спроможних територіальних громад» (Постанова КМУ № 214 від 8 квітня

2015 р.) [93]. Почався процес об'єднання територіальних громад, і перехід місцевого самоврядування на якісно новий рівень.

Підкреслимо, що децентралізація, як складова демократії дозволяє:

по-перше, передати на рівень територіальної громади ресурси та владні повноваження, необхідні для їхнього використання,

по-друге, надати можливості громадянам приймати активну участь у вирішенні місцевих питань.

Отже ми погоджуємося з авторами монографії «Влада і суспільство: діалог через громадські ради» в тому, що децентралізація зміцнює громадське порозуміння, покращує комунікації між владою і громадськістю, тобто сприяє розвитку громадянського суспільства. Тому, що тільки в «розвинутому громадянському суспільстві громадяни мають можливість захищати свої інтереси в різних сферах суспільного життя» [9, с. 4].

Саме тому, розуміючи важливість налагодження ефективної комунікації між державою та громадськістю в умовах децентралізації влади, ми визначаємо децентралізацію, як механізм підвищення ефективності комунікації між органами державної влади та громадськістю, на принципах відкритості, прозорості та відповідальності владних інституцій, через залучення громадян до формування і реалізації державної та регіональної політики, коли громадськість виступає запорукою демократизації країни.

Головною ознакою громадянського суспільства є його відокремленість від державної машини [5, с.7]. Саме в громадянському суспільстві громадяни держави беруть активну участь у політичних процесах, активно впливають, на прийняття політичних рішень. Громадянське суспільство визначається науковцями, як «автономна сфера суспільного буття, яка не підлягає прямому контролю й регламентуванню з боку влади». Воно є формою спілкування людей та регулюється безпосередньо людьми. Тому його можна визначити, як «певний механізм неформального соціального партнерства, яке уможливорює здійснення й баланс існуючих інтересів» [5, с. 15]. Наявність громадянського суспільства та його інституцій є запорукою демократичних

перетворень, тому що інститути громадянського суспільства спроможні до конструктивної критики ОБВ та співпраці з ними в загальнонаціональних інтересах. В той же час дослідники права, коли наголошують на тому, що громадянське суспільство неможливе без держави, однак і без громадянського суспільства неможлива повноцінна правова держава [5, с.8].

Отже громадянське суспільство – «це суспільство з розвинутими економічними, культурними, правовими і політичними відносинами між його членами, які не залежать від держави, а взаємодіють з нею, створюючи суспільство громадян високого соціального, економічного, політичного, морального і культурного статусу на базі розвинутих правових відносин» [2, с.350]. Таким чином, громадянське суспільство – це суспільство рівноправних громадян-особистостей, які мають високий рівень культури, високі моральні якості, які взаємодіють між собою та державою і її органами. Головна дійова особа в такому суспільстві – громадянин (Рис. 1.1.).

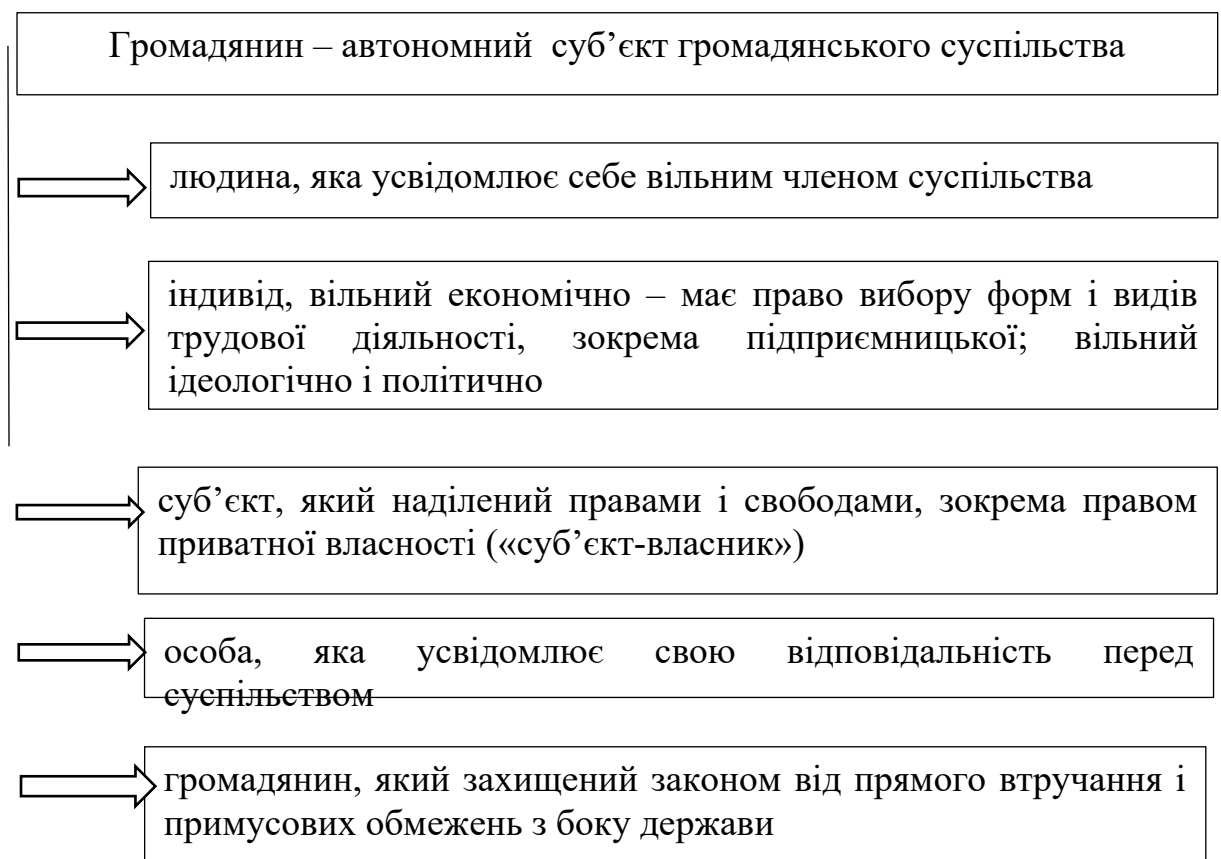


Рис. 1.1. Громадянин – автономний суб'єкт громадянського суспільства. Складено на основі [39, с. 38].

Дослідниця В. Кравчук вважає, що громадянське суспільство сприяє розвитку особистості, яка «повноцінна, самодостатня, здатна до конструктивної взаємодії в ім'я спільних інтересів та цінностей і, в ідеалі, спроможна підкорити власні приватні інтереси суспільному благу» [41, с. 52]. В той же час в суспільстві у всіх сферах суспільного життя – політичного, економічного, соціального, культурного відбувається постійна комунікація, яка зв'язує елементи всередині держави, як системи, а також такого її інституту, як публічне управління. Тобто комунікація є основою соціального життя людини, тому що виконує функцію життєзабезпечення. Для розуміння суті та ролі комунікації у взаємовідносинах органів публічної влади та громадськості в сучасному українському суспільстві, доцільно, вважаємо, звернутися до дефініції поняття «комунікація».

Отже термін – «комунікація» походить від латинського. *communicatio* – з'єднання, повідомлення, передача і розуміється, як «процес обміну інформацією (фактами, ідеями, поглядами, емоціями тощо) між двома або більше особами» [70].

Відразу попередимо, що на сьогодні існує велика кількість трактувань комунікації. Так Є. Тихомирова розглядає комунікацію, «як засіб зв'язку будь-яких об'єктів матеріального чи духовного світу; як засіб спілкування, передачі інформації від людини до людини або від одного соціального суб'єкта до іншого (соціальна інформація); як передачу інформації від однієї системи до іншої з використанням спеціальних матеріальних носіїв» [119, с. 6-7]

Ю. Косенко погоджується з польським науковцем Т. Гобан-Клас, що визначає сім типових визначень комунікації, що розкривають різні аспекти цього процесу та його функції (Рис. 1.2).

Отже процес комунікації між органами влади і громадськістю відбувається за допомогою громадських організацій і об'єднань і має за мету налагодити між ними ефективну співпрацю. Однак проблема функціонування

«громадських організацій» і «громадських об'єднань» для України нова й актуальна.

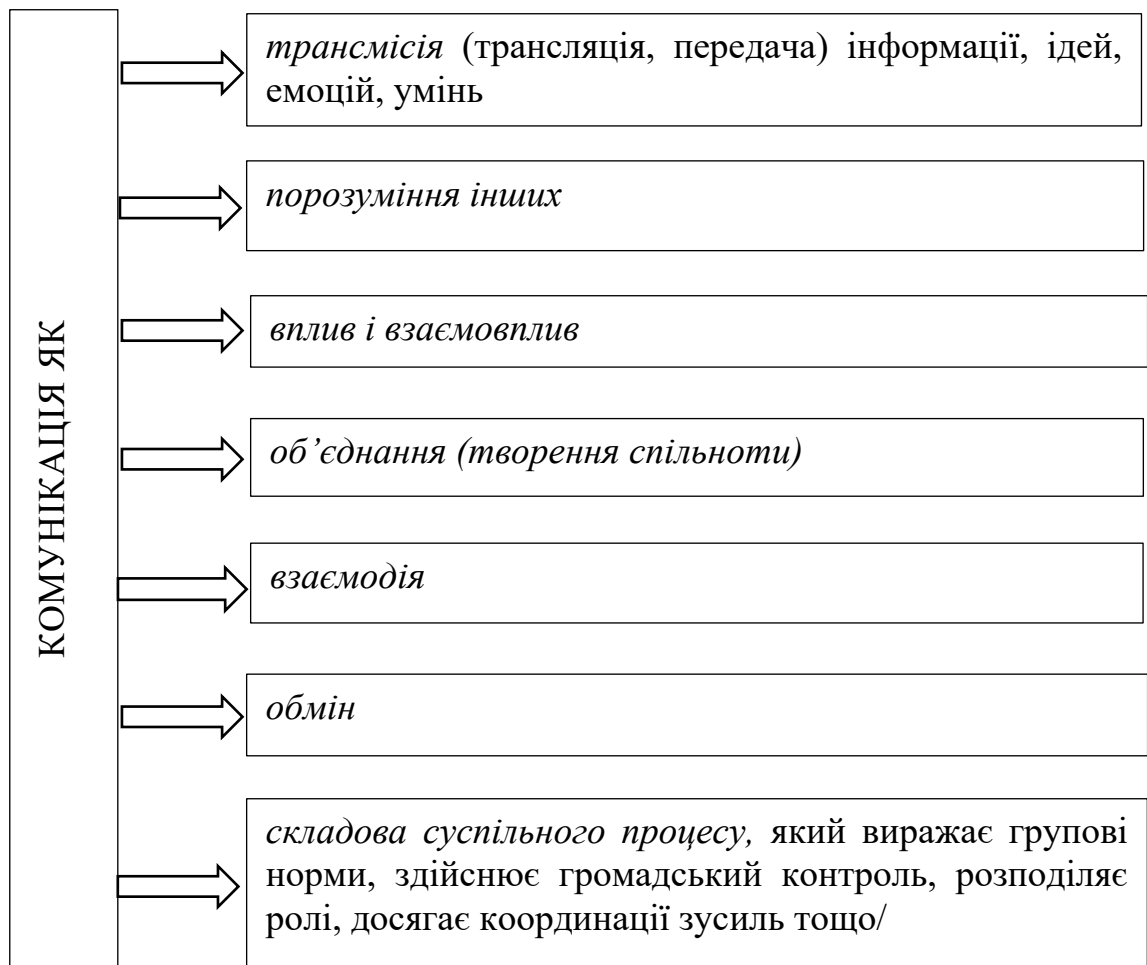


Рис. 1.2. Типові визначення комунікації. Складено на основі [37, с. 42-43].

На нашу думку важливість громадських організацій і об'єднань полягає в площині їх комунікації з органами державної влади, по-перше, тому що громадські об'єднання і організації є важливим компонентом сучасної демократичної держави; по-друге, їх мета – виявлення і реалізація інтересів своїх членів в економічній, просвітницькій, екологічній, культурній та інших сферах; по-третє, громадські об'єднання і організації в умовах громадянського суспільства примушені впливати на державу та її органи; по-четверте, громадські об'єднання й організації мають певну автономність,

оскільки держава безпосередньо не втручається в їх діяльність, а лише здійснює їх правове регулювання відповідно до норм чинного законодавства.

Так в енциклопедичному словнику з державного управління громадські організації, визначаються, як «добровільні неприбуткові об'єднання громадян локального, національного чи міжнародного рівня, що виникають внаслідок вільного волевиявлення громадян на основі спільних інтересів і завдань та є основою громадянського суспільства» [21, с.122].

За законодавством, громадські організації, об'єднання, створюються з метою реалізації та захисту громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав людини, сприяють розвитку активності й самостійності громадян, їх участі в управлінні державними та громадськими справами. Згідно ст. 1 Закону України «Про об'єднання громадян» від 16 червня 1992 р. «громадські об'єднання» (об'єднання громадян) – це «добровільне громадське формування, створене на основі єдності інтересів для спільної реалізації громадянами своїх прав і свобод» [99].

Як вважає А. Костенко «громадські організації всіма способами намагаються показати свою відмінність від державних структур, але, що є цілком природним, часто змушені звертатися за вирішенням суспільних проблем до владних структур» [38, с. 83].

Отже, громадські об'єднання, організації є інституціями, що допомагають державі у реалізації її функцій, залучають громадян до процесів управлінні державними справами. На нашу думку, чим більше громадських об'єднань, організацій в українському суспільстві, чим активніше вони сприяють забезпеченню потреб та інтересів людини й громадянина, тим більш українське суспільство є демократичним.

Громадські об'єднання, організації діють у порядку, визначеному Законом України «Про громадські об'єднання» [85]. Вони не тільки інформують громадськість про свою діяльність [78, с. 20], вони також можуть проводити прямий інформаційний вплив на громадськість з метою отримання її підтримки в ході соціального діалогу [36, с. 25].

Відповідно до даних Державної служби статистики, на 1.01. 2021 р. в Україні зареєстровано 160 тисяч організацій громадянського суспільства (ОГС). З них 92 470 – це громадські організації, 1 875 – громадські спілки, 26 651 релігійна організація, 28 713 профспілок, 317 творчих спілок, 19 812 благодійних організацій та 1 649 органів самоорганізації населення.

Тобто термін «громадськість» в сучасних дослідженнях вживається, коли мова йде про громадян країни, які приймають участь суспільно-політичному житті країни. А. Костенко у дисертації «Роль інститутів громадянського суспільства в контексті євроінтеграційних процесів України» використовує термін «громадськість» для «позначення соціально активної частини суспільства, яка на добровільних засадах бере участь у суспільно-політичному житті країни». Діючі, або безпосередньо, або через різноманітні об'єднання громадян. Цієї групі вважає він притаманні такі якості, як «активність, самоорганізованість, згуртованість, ініціативність і небайдужість» [39, с.36].

Також громадськість, зокрема в європейських країнах, за допомогою консультативно-дорадчих структур при органах виконавчої влади, бере активну участь в управлінні справами держави. Наприклад, така практика існує у Естонії і Данії. За допомогою таких структур створюються найбільш «ефективні комунікації між громадянами та органами державного управління» [9, с. 25].

В Україні в 2010 році Урядом було затверджено механізм утворення та організації діяльності громадських рад при органах виконавчої влади [88]. Крім того, такий механізм був рекомендований до застосування й органам місцевого самоврядування.

Слід звернути увагу на те, що розвинуте громадянське суспільство передбачає наявність системи громадського контролю над органами державної влади та місцевого самоврядування. Поняття «громадський контроль» з'явилося лише на початку ХХ століття, як «форма демократії і спосіб залучення громадян до управління суспільством та державою» [23, с.

226].

В Конституція України (ст. 38) закріплено право громадян «брати участь в управлінні державними справами» [34], тобто громадяни мають право здійснювати громадський контроль за органами державного управління і місцевого самоврядування, щоб запобігати порушенням у сфері державного управління за допомогою засобів суспільного впливу. Як підкреслюють фахівці «громадський контроль – це вид соціального контролю, який здійснюється об'єднаннями громадян та самими громадянами. Його суб'єктами є громадські об'єднання і політичні партії, профспілкові і громадські організації, засоби масової інформації, органи самоорганізації населення, трудові колективи, збори громадян, а також окремі громадяни. Вони мають право захищати свої законні інтереси, конституційно гарантовані права та свободи й активно виступати проти порушень норм, вимог законності в рішеннях і діях органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх керівників та інших посадових осіб» [23, с. 227].

Загалом громадський контроль – це громадська оцінка виконання органами влади та іншими підконтрольними їм об'єктами їхніх функцій та зобов'язань, виконання рішень на належному рівні. По суті громадський контроль – це система відносин громадськості з владою, яка ґрунтується на підзвітності останньої [131, с. 140].

Форми та засоби громадського контролю: громадська експертиза, громадський аудит, громадське розслідування, громадський моніторинг мають за мету забезпечити вирішення суспільно значущих для громадян справ, задоволення потреб та інтересів суспільства загалом [116, с. 58].

Таким чином, проведений аналіз сутності комунікації між державою та громадськістю в умовах децентралізації влади дозволяє стверджувати, що розвиток комунікації між державою та громадськістю в умовах децентралізації влади в Україні відбувається під впливом розвитку громадянського суспільства на принципах відкритості, прозорості та

відповідальності владних інституцій. Взаємозалежність комунікації між владою й громадськістю через залучення громадян до формування і реалізації державної та регіональної політики, коли громадськість виступає запорукою демократизації країни має істотне значення для розвитку громадянського суспільства, як динамічної системи, що може протистояти сваволі держави захищаючи права та інтереси громадян. Показником ефективності комунікації між державою та громадськістю є встановлення гармонійного єднання приватних і публічних інтересів людини.

1.2. Нормативно-правова основа формування взаємовідносин між владою та громадськістю в Україні

Побудова України, як європейської, демократичної, правової держави неможливо без побудови розвиненого громадянського суспільства. Саме в громадянському суспільстві створюються умови для формування ефективних взаємовідносин між державною владою та громадськістю. На нашу думку, це пов'язано з тим, що громадянське суспільство по-перше, активно сприяє процесам демократизації в країні; по-друге, демократична, правова держава відстоює матеріальну і духовну незалежність людини від держави, гарантуючи захист її прав і інтересів; по-третє, формується зворотній зв'язок органів публічної влади з громадськістю, її об'єднаннями та організаціями; в четвертих, в правовій державі приймаються відповідні законодавчі акти, які спрямовані на користь громадськості, що й і контролює їх виконання. Отже в умовах громадянського суспільства в країні формується правове поле, в якому громадяни відчують правову захищеність власних життєвих інтересів.

Отже для налагодження ефективної взаємодії між органами державної влади з громадськими інститутами в Україні, що є об'єктивною

закономірністю, прийнято низку нормативно-правових актів, що закріплюють право громадян на створення об'єднань (асоціацій), організацій. Зокрема:

Закони України:

– Конституція України – основної закон, що гарантує: «права і свободи людини» (ст. 3); відповідальність держави перед людиною за свою діяльність; «право кожного на свободу світогляду і віросповідання» (ст. 35); право громадян «на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації» (ст. 36); «право брати участь в управлінні державними справами» (ст. 38); «право на індивідуальні чи колективні письмові звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування (ст. 40)» тощо [34];

– «Про звернення громадян» 2.10.1996 р. [96], що дав право громадянам звертатися до органів публічного управління формулюючи свої пропозиції і скарги, а органам влади всебічно і вчасно перевіряти заяви та скарги. Тобто закон запропонував комунікацію між владою та громадянином та владою для поліпшення умов їх життєдіяльності;

– «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 року № 4572- VI (редакція від 12.06.2022), що є основним програмним документом, згідно якого здійснюється та планується державна політика у сфері взаємодії влади та громадських інститутів. Дається визначення громадського об'єднання, як «добровільного об'єднання фізичних або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів» (ст.1 п. 1). Зазначено, за організаційно-правовою формою «громадське об'єднання утворюється як громадська організація або громадська спілка» (ст. 1. п. 2). Дани дефініції: «громадська організація – це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи» (ст. 1. п. 3); «громадська спілка - це громадське об'єднання, засновниками якого є

юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи» (ст. 1. п. 4) [85]. Також закон змінив концептуальні засади взаємовідносин держави і громадських об'єднань та ввів нові європейські стандарти утворення об'єднань, а самі об'єднання отримали більше можливостей для власної діяльності. Переваги закону:

«а) спрощена процедура реєстрації;

б) відсутність реєстраційного збору, плата лише за внесення змін до статуту та видачу дубліката;

в) скасування свідоцтва про державну реєстрацію (в наявності виписка з Єдиного державного реєстру);

г) спрощена процедура ведення громадською організацією підприємницької діяльності для досягнення статутних цілей тощо» [85];

– «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» від 15.09.1999 р., що визначає право громадяни на основі вільного волевиявлення «створювати профспілки, вступати до них та виходити з них на умовах і в порядку, визначених їх статутами, брати участь у роботі профспілок», тобто держава дає громадянам право об'єднуватися на основі спільних інтересів за родом їх професійної діяльності [101];

– «Про молодіжні та дитячі громадські організації» від 01.12.1998р. № 281-XIV, визначає «особливості організаційних і правових засад утворення та діяльності молодіжних і дитячих громадських організацій та державні гарантії забезпечення їх діяльності». Визначає (ст. 2) «молодіжні громадські організації, як об'єднання громадян віком від 14 до 35 років, метою яких є здійснення діяльності, спрямованої на задоволення та захист своїх законних соціальних, економічних, творчих, духовних та інших спільних інтересів» [98];

– «Про волонтерську діяльність» 3236-VI, в поточній редакції від 03.09.2022р., визначає волонтерську діяльність, як – «добровільну, соціально

спрямовану, неприбуткову діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги» [84];

– «Про внесення змін до Закону України «Про волонтерську діяльність» щодо підтримки волонтерської діяльності» закон України від 15.08.2022 р. № 2519-IX. Ст. 1 ч. 3 характеризує напрями за якими здійснюється волонтерська діяльність: «підтримка малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб, які потребують соціальної реабілітації, осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах»; догляд за хворими, особами з інвалідністю, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які потребують підтримки та допомоги; допомога громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації чи воєнного стану в умовах збройної агресії РФ, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у результаті соціальних конфліктів; «допомога особам, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів»; заходи, пов'язані з охороною навколишнього середовища, збереженням історико-культурної спадщини, пам'яток історії та культури, місць поховання; заходи національного та міжнародного значення; «допомога для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру»; допомога ЗСУ, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії воєнного стану для забезпечення оборони України, безпеки населення та інтересів держави; допомога для подолання наслідків бойових дій, тимчасової окупації; сприяння органам влади та місцевого самоврядування, установам та організаціям, об'єднанням громадян, які здійснюють соціальний патронаж; допомога особам, які постраждали внаслідок інфекційних епідемій; допомога, «пов'язана із захистом та рятуванням тварин за іншими напрямками, не забороненими законодавством» [81];

– «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» (редакція від 04.11.2018),

затверджує «загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС» [92];

– «Про соціальний діалог в Україні» (2862-VI, редакція від 27.05.2022), визначає «правові засади організації та порядку ведення соціального діалогу в Україні з метою вироблення та реалізації державної соціальної і економічної політики» [102];

– «Про місцеве самоврядування в Україні» 1997р. (редакція від 10.10.2022), визначає «систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування» [26];

– «Про інформацію» (ч.1 ст.12 Закону) визначає інформаційну діяльність, як «сукупність дій, спрямованих на задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави». А також визначає види інформаційної діяльності ст.14 [97]

Укази Президента України:

– «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади» (від 01.08.2002 № 683), створює «умови для реалізації конституційних прав громадян на інформацію, участь в управлінні державними справами» [87];

– «Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» (від 31.07.2004 № 854), гарантує «реалізацію громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами» [89];

– «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 15.09.2005. №1276, має за мету «налагодження ефективних механізмів партнерства держави з інститутами громадянського суспільства» [90];

– «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 3 листопада 2010 року № 996 [91];

– «Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації» (24.03.2012 р. №212/2012) [103], спрямований на «реалізацію принципів, пріоритетів, завдань державної політики у сфері розвитку громадянського суспільства». Стратегія визначає «напрями діяльності органів публічної влади щодо створення належних умов для розвитку громадянського суспільства, як гарантії демократичного розвитку держави» [103];

– «Питання Координаційної ради сприяння розвитку громадянського суспільства» від 04.11.2016 р. № 487, що наголошує на формування Координаційної ради, до складу якої входять представники Кабінету Міністрів України, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, наукових установ, а також представники організацій громадянського суспільства [77];

– «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» від 26.02.2016 р., що затверджує Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки [67]. В документі зазначено, що розвинене громадянське суспільство є важливим елементом сучасної демократичної держави, а тому грає важливу роль у впровадженні змін в управлінні державними справами, розробці й реалізації державної політики.

Акти Кабінету Міністрів України, відповідно до яких здійснюється та планується державна політика у сфері взаємодії державної влади та громадських інститутів. Зокрема постанови та розпорядження:

– «Порядок сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» (постанова від 05.11.2008 р. № 976) «з метою створення належних умов для участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [79];

– «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та

реалізації державної політики» від 3.11.2010 р. № 996 [91] через проведення консультацій з громадськістю, для налагодження системного діалогу органів виконавчої влади з громадськістю;

– «Про внесення змін до Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади». Постанова від 06.03.2019 р. № 180, змінила тлумачення ст. 1,4, 5 закону [83];

– «Про додаткові заходи щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики». Постанова від 26.11.2009 р. № 1302, визначає заходи щодо забезпечення участі громадськості [87];

– «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики». Постанова від 03.11.2010 № 996, визначає «порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики» [91];

– «Про затвердження Порядку залучення громадян до формування та реалізації державної політики». Постанова від 06. 01. 2010 р. № 10, визначає «принципи та механізми розвитку громадянського суспільства» [94];

– «Про схвалення Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства». Розпорядження КМУ від 21.11.2007 № 1035, визначає окремим розділом форми «взаємодії органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства» [104];

– «Про схвалення Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018— 2021 роки». Розпорядження КМУ від 25.10.2017 р. № 779-р, визначає членство України в ЄС, як стратегічний напрямок перетворень в країні, які орієнтовані на чинну в державах – членах ЄС модель соціально-економічного розвитку [105].

Документи Міністерства юстиції України:

«Концепція взаємодії держави з громадянським суспільством» (роз'яснення Міністерства від 03.02.2011). Концепція приділяє велику увагу

важливості взаємодії держави з громадянським суспільством на основі партнерства. Саме цей принцип покладений в основу розвитку України як правової, демократичної і соціальної держави. У Концепції підкреслено, що демократичний розвиток країни не можливий без активної участі громадян в цьому процесі [117].

Міжнародні документи:

– «Загальна декларація прав людини». Прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10.12.1948р. Декларація визначає: «кожна людина має право на свободу мирних зібрань і асоціацій (ст.20); має право брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників» (ч.1 ст. 21) [28];

– «Міжнародний пакт про громадянські і політичні права». Прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16.12.1966. Ратифікований Указом Президії Верховної Ради УРСР № 2148-VIII від 19.10.1973 р. У Пакті зазначено, що кожний громадянин має право «брати участь у веденні державних справ як безпосередньо, так і за посередництвом вільно обраних представників», ст. 25 пункт «А» [59];

– «Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно правового статусу неурядових організацій у Європі № CM/Rec(2007) 14» (Прийнято Комітетом Міністрів 10 жовтня 2007 р. на 1006-му засіданні заступників Міністрів) [107];

– Міжінституційна декларація з демократії, транспарентності та субсидіарності (1993), що закріплює принцип транспарентності в діяльності органів виконавчої влади. Міжнародними стандартами транспарентності влади є відкритість діяльності її органів та конституційно закріплення таких норм: «право участі громадян в управлінні, референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів влади». Всі вони знайшли закріплення в Конституції України (рівні праві доступу до державної служби, до служби в органах місцевого самоврядування (ст. 38 КУ), вибори, референдум та інші

форми безпосередньої демократії (ст. 69 КУ), можливість призначення референдуму за народною ініціативою . 2 ст. 72) [34];

– «Хартія основних прав Європейського Союзу», що у ст. 11 закріплює основоположні права громадяни в комунікаційної політики [138];

– «Віденська декларація та Програма дій», тобто спільного плану щодо зміцнення діяльності у галузі прав людини у світі, прийнята на Всесвітній конференції по правам людини у Відні, 25 червня 1993 року. Крім того, на конференції було зроблено нові кроки щодо захисту прав жінок, дітей та корінних народів. Надана рекомендація Генеральної Асамблеї з приводу проведення Міжнародного десятиліття корінних народів світу, за підсумками двох десятиліть (1995-2004 та 2005-2014 рр.). Декларація підтвердила право народу вільно визначати свої власні політичну, економічну, соціальну та культурну системи і приймати участь в усіх аспектах свого життя [16].

– «Біла книга європейської комунікаційної політики», що визначає принципи, що є основою комунікаційної політики ЄС: 1) право на інформацію та свободу висловлювання; 2) інклюзивність, як право громадяни ЄС отримувати інформацію, що становить громадський інтерес, своїми мовами та різноманітними каналами; 3) різноманітність, тобто поважати різні точки зору громадян протягом публічних обговорень; 4) участь (право громадян висловлювати свою точку зору, вступати в діалог із тими, хто приймає важливі рішення [145];

– «Директива європейського парламенту і ради ЄС 2018/1972» від 11.12.2018 р. про запровадження «Європейського кодексу електронних комунікацій», що встановлює гармонізовані рамки для регулювання електронних комунікаційних мереж, послуг, встановлює набір процедур для забезпечення гармонізованого застосування регуляторних рамок в усьому Союзі [17]. Отже перераховані міжнародні документи закріплюють участь громадян у процесі прийняття владою важливих для них рішень. Визначаючи

участь громадськості, як складову розвитку представницької і прямої демократії.

Перераховані нормативно-правові акти дозволяють зробити висновок, що в Україні є достатня законодавча база, щоб побудувати ефективну модель взаємовідносин між державною владою та громадськістю в Україні. По-перше, через активізацію участі громадськості у діючих на постійній основі «Громадських радах при органах виконавчої влади» поступово стає ефективним механізмом її впливу на вироблення органом влади важливих для громадян рішень. Це відбувається тому що ради в своїй діяльності враховують думку громадян, консультуються з ними.

По-друге запровадження громадського контролю за діяльністю органів державної влади, посилює вплив громадськості на прийняття суспільно важливих рішень, створює умови для забезпечення представництва інтересів громадян в органах влади, тобто є складовою частиною громадянського суспільства, тому що відіграє важливу роль у становленні демократії, захисту прав і свобод людини та громадянина.

По-третє, розбудова інституту громадської експертизи за діяльністю органів влади, як шлях розбудови громадянського суспільства в Україні та залучення громадськості до процесів законотворення.

Саме громадськість наголошував Ю. Габермас «створюючи нові структури громадянського суспільства, тим самим протистоїть зазіханням держави, деспотизму, абсолютизму, авторитаризму на права людини і оголошує пріоритетними гуманістичні прагнення та цінності, немеркантильну, високодуховну, моральну поведінку, самосвідомість, самовизначення, свободу і гідність окремої особистості» [10, с. 18].

Саме в громадянському суспільстві реалізуються суспільні інтереси, будується модель публічного управління, яку можна визначити як державно-громадське управління, засноване на співробітництві всіх суспільних інститутів як державних, так і громадських.

Громадянське суспільство в такому випадку є способом суспільного

життя людей, де домінують громадянські цінності та реалізуються різноманітні інтереси громадян, а комунікація між владою і громадськістю відбувається на засадах довіри та солідарності.

Таким чином, аналіз законодавчої бази дозволяє зробити висновок: в Україні сформована нормативно-правова основа для формування громадянського суспільства і створення ефективних комунікацій між владою та громадськістю. Однак закріплення в законодавстві принципу прозорості в діяльності органів влади в Україні, а також принципів відкритості, прозорості, гласності та підзвітності органів виконавчої влади, права доступу громадськості до процесу прийняття політичних рішень повинне сприяти підвищенню ефективності комунікації між публічною владою та громадянським суспільством.

1.3. Європейський досвід побудови комунікації між державою та громадськістю

Євроінтеграція України й адаптація її законодавства до законодавства ЄС, перехід до європейських стандартів, норм і процедур потребує вивчення Європейського досвіду побудови ефективного демократичного державного управління. В якому існує належний нагляд і контроль громадськості за діяльністю державно-владних інституцій. Вказані проблеми є дуже важливими для України на сучасному етапі формування демократичного децентралізованого публічного управління та зближення з Європейським Союзом. Однак відсутність в країні традицій громадянського суспільства, зокрема «здатності людей до солідарності, до існування громадою, колективної співпраці та організованості» [120], помітно гальмує процес демократизації, налагодження ефективної комунікації між владою і громадянами.

На сьогодні Європейським Союзом накопичено великий досвід реформування та вдосконалення державного управління, зокрема у такому напрямку, як побудова ефективної комунікації між державою та громадськістю. Як слушно наголошують американські вчені В. Шрамм і В. Портер «без комунікації не існує спільноти, як без спільноти немає комунікацій» [143].

Саме тому важливим для нашого дослідження є вивчення та узагальнення досвіду країн ЄС щодо інституційного розвитку громадських інститутів та формування ефективної комунікації між державою її органами та громадськістю.

Реформа державного управління, яка відбувається в Україні будується на принципах прозорості, відкритості, транспарентності, тобто розширення участі громадськості у врядуванні: процесах розробки соціально-економічних планів, ухвалення владних рішень, а також контроль за їх виконанням. Однак, як відмічають дослідники процес побудови в Україні демократичного управління (врядування) проходить досить повільно. Однією з головних перешкод на цьому шляху є «невисокий рівень участі громадян у розробленні та реалізації державної політики». Дослідники підкреслюють, що «незважаючи на зусилля щодо забезпечення більшої прозорості органів влади, які докладалися протягом останніх років, що призвело до створення Інтернет-порталів і веб-сайтів центральних та субнаціональних органів влади, інформованість та ступінь участі громадян усе ще залишаються низькими». Хоча «проголошені наміри та готовність керівництва України дає змогу сподіватися на успіх у розвитку відносин між органами влади та громадянами» [22, с. 50].

Що стосується країн ЄС то комунікації між владою та суспільством спрямовані на пояснення громадянам рішень, що приймаються владою. Документом, що регулює процес комунікації є «Хартія Європейського Союзу про основоположні права» 2000 р., яка гарантує «право громадян бути поінформованими з європейських питань. Зокрема, ст. 11 надає право на

інформацію та свободу вираження, свободу та різноманітність мас медіа; ст. 42 гарантує право бути почутим та доступу особи до документів про неї; ст. 44 надає право петицій» [138].

Увага інституції ЄС акцентована в першу чергу на правах і можливостях громадян впливати на політику ЄС, залучатися до процесу комунікації, яка розглядається, як встановлення діалогу владних інституцій з громадянами Європи. Так проведено у жовтні 2004 р. опитування високопосадовців інституцій ЄС щодо «комунікаційної політики» та проблем, пов'язаних із комунікацією ЄС показало, що високопосадовці розглядають комунікацію в європейському інформаційному просторі, як «двосторонній процес, який передбачає зворотний зв'язок між громадянами й державами-членами ЄС». Отже основна ідея всіх висловлених думок полягає в тому, що комунікація – це діалог [31, с.22-23].

Треба наголосити, що побудова ефективної комунікації влади та суспільства достатньо тривалий процес. Він починається тоді коли громадськість починає артикулювати власні інтереси і влада їх почула. Створюються громадські об'єднання, статус яких змінюється разом із суспільством, закріпленням права громадян на об'єднання в національному законодавстві. Так з виникненням в Західній Європі об'єднань громадян їх діяльність поступово було закріплено на законодавчому, а з часом і конституційному рівні. Тобто влада визнала право громадян на участь у вирішенні важливих для суспільства справ. Що на нашу думку сприяло соціальному діалогу між владою й громадянами та побудові демократичного, цивілізованого європейського суспільства, яке захищає соціальну рівність, права та свободи людини та громадянина, створює відкритий комунікативний простір між публічною владою та громадськістю.

Сьогодні в Конституціях країн ЄС закріплено право громадян на об'єднання, зокрема закріплюється «статус окремих видів об'єднань – політичних партій (ст. 21 Основного закону Німеччини, ст. 4 Конституції Франції), профспілок (ст. 39 Конституції Італії, ст. 23 Конституції Греції),

підприємницьких союзів (ст. 7 Конституції Іспанії). Нерідко при цьому від партій і інших громадських об'єднань потрібно, щоб їхня внутрішня організація відповідала демократичним принципам» [12].

Досвід демократичних країн Європи, щодо ефективної комунікації органів публічної влади з громадськістю має користь для України, зокрема в питаннях надання громадянам і організаціям публічних послуг швидко та якісно, а також у налагодженні взаємодії публічно-владних структур із громадянами та організаціями на основі рівноправних партнерських відносин [50, с. 19].

Існує багато прикладів успішної комунікації органів публічної влади європейських країн з громадськістю, а саме: Великобританія, Польща, Німеччина, Швейцарія, Франція. Однак для нас цікавим є не тільки позитивний, але й негативний досвід зазначених країн тому, що не робити зайвих помилок в процесі вдосконалення комунікації між владою й громадськістю.

Наприклад, Тім Граут-Сміт, Ліля Побережська, Людмила Гуменюк в статі «Сучасна урядова комунікація: приклад Великої Британії» підкреслюють, що саме двостороннє спілкування з громадянами є основою комунікації уряду Великобританії, а тому «всі повідомлення, адресовані громадянам, повинні стосуватися не того, що уряд вважає за важливе, а того, що є важливим для громадян» [29, с.16].

У Великобританії відбувається активна громадських організацій у сферах освіти (42% всіх витрат третього сектору припадає на освіту), культури, відпочинку та соціальних послуг (21% неприбуткових витрат йде на культуру й відпочинок, клубну та спортивну діяльність). Громадянам надаються послуги стосовно житлових питань, право створювати житлові товариства й житлові об'єднання для робітників [12].

Досвід Польщі є цікавим в тому плані, що, починаючи з 2000 року, урядом була прийнята програм «Приязна адміністрація». Відповідно реалізації цілей програми створено інформаційні пункти, центр цивільної

служби, академічні студії. наполеглива робота Уряду по інформуванні громадян про наміри та пріоритети своєї політики дозволила побудувати систему ефективних зв'язків влади з громадськістю [47, с. 42-43].

Досвід Німеччини є прикладом суспільно корисної діяльності добродійних спілок, громадських організацій з надання соціальної підтримки та допомоги різним верствам населення. Україною може бути використаний досвід діяльності громадських об'єднань у рішенні задач побудови системи соціальної безпеки. Отже в Німеччині «держава надає громадянам всі можливості допомогти собі та іншим, розвивати ініціативу та творчість у сфері соціальної діяльності» [113, с. 274].

Наприклад, у Швейцарії активно використовують консультації влади з громадськістю. Така комунікація з владою передбачає активну участь громадян. Так, референдуми в Швейцарії є звичним явищем і проводяться по 4 рази на рік. Для конституційних змін достатньо зібрати 100 тис. підписів, а щодо законів – 50 тис. [132, с. 22]. Погоджуємось з О. Єрхан, що в такої ситуації «органи державного управління в Швейцарії не можуть не дослухатися до голосу громадськості, адже в підсумку це викликає суспільний осуд, а питання все одно буде винесено на обговорення та вирішення» [27, с. 281].

Досвід Франції є цікавим з точки зору розвитку співробітництва між владою та громадськістю в реалізації соціальної політики, залучення громадян як суб'єктів комунікації до процесу прийняття рішень. Що характеризує ефективність французької влади й доводить, що комунікація основна складова управлінської діяльності.

Як бачимо, вищерозглянуті розвинені європейські країни мають досвід щодо налагодження ефективної комунікації влади з громадськістю. Для України цей досвід є дуже корисним, зокрема в умовах євроінтеграції та вирішення проблем та перешкод, що відбуваються на шляху розбудови громадянського суспільства.

Також бажано підкреслити роль громадських (неурядових) організацій

в країнах-членів ЄС, які виконують дуже важливі функції у структурі суспільства західних держав. Неурядовими, недержавними в країнах Європи та Америки називаються громадські об'єднання і організації, мета яких полягає у задоволенні суспільних потреб і переслідування гуманітарних цілей. Серед яких автори монографії «Аналіз позитивного досвіду функціонування організацій третього сектора в державах-членах ЄС» за редакцією Н. Нижника та В. Олуйка виділяють такі:

«1) поточний контроль та оцінювання діяльності окремих агентств (одна із назв громадської організації, яка використовується в окремих країнах Європи) та державних структур;

2) соціальна адаптація незахищених верств населення;

3) освіта й мобілізація мас;

4) політичні акції на підтримку окремих кандидатів та протесту проти дій урядових структур;

5) використання преси з метою розкриття різних зловживань, здійснених владними чи урядовими структурами чи й чиновниками» [15, с. 33].

Саме тому європейські країни при розробці та реалізації комунікативної політики користуються наступними чинниками: «1) визнанням важливості досконалої комунікації; 2) активною інституалізацією; 3) управлінням з боку вищих адміністративних посад, наприклад, речником/прес-секретарем уряду; 4) варіативним ступенем інтенсивності координації підрозділів структури управління; 5) прагненням до єдиного підходу в організації» [27, с.282].

Також автори монографії за редакцією Н. Нижника та В. Олуйка серед інших компонентів успішної співпраці державного і громадського секторів в розвинутих демократичних країнах, виділяють ще й такі:

– круглі столи;

– створення партнерських стосунків нового типу (Building a New

Relationship);

- зміцнення потенціалу (Strengthening Capacity);
 - вдосконалення нормативно-правового поля (Improving the Regulatory Framework);
 - ініціатива розвитку волонтерства (Volunteerism Initiative);
 - робочі групи, наприклад, для вирішення фінансових питань (Working Group of Financing);
 - захисту та правозахисних кампаній (Working Group of Advocacy);
- експертні групи та дослідницькі колективи;
- дорадчі комітети [15, с. 35-36].

На нашу думку до компонентів розбудови ефективної комунікації між владою й суспільством можна віднести:

- вдосконаленні комунікативної політики держави, побудова її на принципах прозорості та відкритості, конкретизація відповідальності за її реалізацію;
- побудова моделі комунікації між владою та суспільством в основу якої покладена комунікативна теорія Ю. Габермаса, згідно з якою сучасна модель комунікації державою і громадянами має на механізмах «комунікативної поведінки», тобто «суб'єктно-суб'єктних відносин, на принципах визначення рівноправності як людини державної, так і людини «приватної»;
- інформування урядом населення про цілі та пріоритети його діяльності на шляху розвитку громадянського суспільства;
- надання адміністративних послуг, залучаючи для цього процесу громадські об'єднання та організації;
- забезпечення зворотного зв'язку між владою та громадськістю за допомогою створення консультативно-дорадчих центрів;
- залучення населення до політичних процесів та прийняття рішень, надання доступу до інформації.

Ми погоджуємось Н. Карпчук, що вивчає засади комунікаційної політики країн-членів ЄС, що ефективна комунікація між державою й громадськими організаціями, як специфічна форма взаємодії соціальних суб'єктів повинна реалізовуватися в таких напрямках:

- забезпечення транспарентності діяльності (розширення участі громадськості у процесах визначення цілей і програм суспільного розвитку);
- тісна взаємодія з медіа, які створюють можливості для діалогу між учасниками комунікаційного процесу;
- надання інформаційних послуг громадянам;
- доступ громадян до суспільно важливої публічної інформації;
- залучення громадян до обговорень суспільно важливих питань, прийняття важливих політичних та економічних рішень;
- реагування на запити громадян, підтримання реально діючого зворотного зв'язку;
- Інформування громадян про рішення, які приймаються тощо [31, с. 43].

Отже побудова ефективної комунікації між владою та суспільством на думку К. Мельникової і Ю. Боковикової – це співвідношення між виходом системи, її результатом і входом [56]. Тому така ефективна система, підкреслює Н. Карпчук є відкритою системою, яка «приспосовується до змін середовища, появи нових потреб і характеризується трансформацією управління відповідно до визначення нових пріоритетів» [31, с. 69]

Фахівці з PR сформулювали такі підходи до ефективної комунікації:

- 1) увага – наскільки повідомлення привертає увагу потенційних споживачів, до кого спрямовано, хто його використає;
- 2) ідентифікація відбувається тоді, коли результатом впливу повідомлення на аудиторію є утворення у свідомості його комунікатів відповідного ланцюжка: «повідомлення – джерело повідомлення – організація чи установа, якої воно стосується». Відсутність такого ланцюжка породжує «сліпу комунікацію», коли не відбувається усвідомлення хто і з

якого приводу інформує [5].

Сьогодні ми робимо акцент саме на комунікації між владою й громадськістю, яку слід вибудовувати на засадах соціальних комунікацій. В.Різун, вважає цілком природним прийняття закону «про основні засади державної комунікаційної політики, бо там, де є діяльність, є й політика» [29, с.10].

Отже досвід країн-членів ЄС показує, що ефективна комунікація між владою й громадськістю, встановлення між ними взаємозв'язку й налагодження активної взаємодії і співробітництва є важливим проявом демократичного розвитку країн.

Так в документах ЄС відмічається, що з 2012 р. така форма комунікації, як «Європейська Ініціатива громадян» дозволила останнім більш прямо залучатися до вироблення законодавчих положень та питань, що стосуються існування ЄС [142].

Через постійний зворотній зв'язок з громадськістю, інституції ЄС отримали можливість «краще інформувати суспільство про свою діяльність, а також дізнаватися про оцінку цієї діяльності з боку активних верств населення, що їх представляють інституції громадянського суспільства» [31, с. 69].

Погоджуємось з дослідниками, що європейський досвід показує, що ефективна комунікація між органами влади, громадянським суспільством та громадянами можлива лише на шляху залучення громадськості до процесів вироблення державних рішень. Саме така взаємодія, підкреслюють науковці є міцною основою добросовісного врядування, що на думку дослідників підвищує «довіру громадян до органів влади та зміцнює можливості громадянського суспільства» [22. с. 52].

Таким чином, Європейський досвід побудови комунікації між державою та громадськістю є важливим для використання в Україні на шляху її демократичного розвитку. Він показує, що саме через комунікацію між владою й громадськістю, влада отримує можливість не тільки

інформувати суспільство про свою діяльність, але отримати з боку громадськості оцінку власної діяльності. Громадськість в процесі комунікації з владою реалізує власні інтереси, інформуючи через громадські організації про настрої та бажання громадян.

В зв'язку з тим, що в Україні громадянське суспільство перебуває на стадії розвитку зростає роль громадських об'єднань і організацій з захисту інтересів груп населення, які вони представляють, але вони представлені ще не у всіх сферах і є не досить ефективними. Сподіваємось, що євроінтеграція України прискорить цей процес, а громадськість буде приймати участь у виробленні державної політики, та вирішенні завдань спрямованих на соціально-економічний розвиток суспільства.

Висновки до розділу 1

1. Аналіз комунікації між державою та громадськістю в умовах децентралізації влади дозволяє зробити висновок, що розвиток комунікації між державою та громадськістю в Україні залежить від розвитку громадянського суспільства. Саме громадянське суспільство, як саморегулююча система формує систему – публічного управління, встановлює параметри й межі адміністративного регулювання, визначає функції і компетенцію держави й громадянських об'єднань.

2. Аналіз нормативно-правової бази показує, що взаємовідносини між владою та громадськістю в Україні будуються на: встановлених законодавством правових положеннях, які визначають порядок реєстрації ГО; здійснення владного нагляду та контролю за діяльністю ГО; правової відповідальності ГО за порушення законодавства; створення умов для функціонування ГО в Україні.

Законодавча база є достатньою для формування громадянського суспільства і створення ефективних комунікацій між владою та громадськістю. Однак ми пропонуємо закріпити в українському законодавстві принципи: транспарентності відкритості, прозорості, гласності та підзвітності органів виконавчої влади, а також право громадськості приймати участь у процесі прийняття важливих для суспільства рішень. Все – це буде сприяти налагодженню ефективної комунікації між владою та громадянським суспільством.

3. Європейський досвід побудови комунікації між державою та громадськістю показує, що комунікаційна політика в країнах ЄС зорієнтована на виконання таких функцій: публічності, впливу на громадську думку, зокрема, переконання в невідворотності та перевагах демократизації, захисту прав і свобод людини та громадянина, узгодження, координації, гармонізація інтересів держави й громадськості.

Розділ 2

МЕХАНІЗМИ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

2.1. Аналіз комунікативної взаємодії між органами влади та громадськістю на прикладі Миколаївської ОДА

В сучасних умовах перехід від державного до публічного управління характеризується встановлення взаємозв'язків між владою та суспільством та широким залученням до процесу комунікації громадськості. Процес розширення участі громадськості у процесах визначення цілей і програм суспільного розвитку, а також їх здійснення характеризує побудову громадянського суспільства, підвищення довіри громадян до влади. Залучення громадян до безпосередньої участі в управлінському процесі обумовлено: по-перше змінами: політичними, соціальними, економічними, культурними, що відбуваються як на національному, так і глобальному рівнях; по-друге реформою децентралізації державної влади, що активізує важливість комунікації громадськості з органами місцевого самоврядування на рівні територіальних громад, районів та регіонів; по-третє євроінтеграційними процесами в Україні, посилення ролі громадськості в цьому процесі, що призводить до змін в комунікативному дискурсі між рівнями влади, а також комунікації між владою і громадськістю; по-четверте тим, що в нових демократичних умовах з метою узгодження позицій потрібен постійний діалог між владою і громадськістю; по-п'яте тим, що ефективна комунікативна взаємодія між органами державної влади та громадськістю можлива лише через використання сучасних інформаційних і комунікативних технологій, а комунікація є процесом двостороннього обміну інформацією між місцевими органами виконавчої влади і громадськістю (рис

2.1) за допомогою засобів зв'язку і соціально-комунікативних технологій.

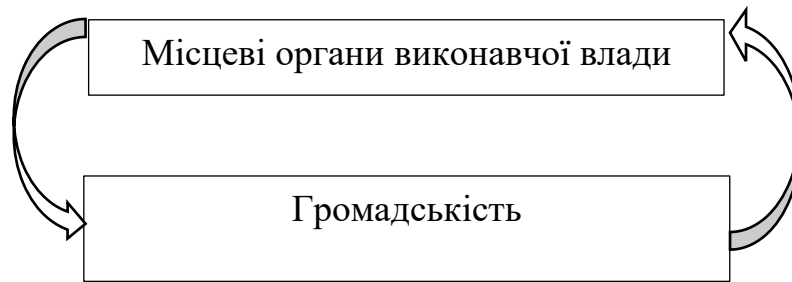


Рис. 2.1. Комунікації між місцевими органами виконавчої влади і громадськістю.

Як бачимо зі схеми в процесі комунікації інформація передається від органів влади – громадськості і від громадськості до влади. Тобто комунікація є двостороннім процесом обміну інформацією, а тому потрібна як владі так і громадськості. Саме тому західні дослідники визначають комунікації, як «нервову систему державного управління» [139, р. 14].

Однак треба підкреслити, що система органів державної влади складається з законодавчих органів, що ухвалюють закони, органів виконавчої влади, що приймають постанови та розпорядження, міністерств і ЦОВВ, що віддають накази та розпорядження. Що стосується місцевих органів виконавчої влади – це не тільки обласні, районні, міські адміністрації, це також і місцеві підрозділи ЦОВВ і між ними і громадськістю теж відбувається комунікація і місцеве населення інформується о прийнятих рішеннях. Тим більше, громадськість – це не тільки окремі громадяни, це також соціальні групи, громадські і релігійні об'єднання, громадські організацій, осередки політичних партій, рухів, колективи навчальних закладів, підприємств, науково-дослідних, проектних та інших установ, організацій, фізичні та юридичні особи, засоби масової інформації, бізнесові структури тощо [118, с. 35-36].

Всі вони приймають участь у процесі комунікації з населенням, інформує його о прийнятих рішеннях. а громадськість отримує можливість

контролювати їх виконання і повідомляти органі влади про недоліки в їх реалізації. Отже відбувається зворотній зв'язок, процес двостороннього обміну інформацією між владою і громадськістю.

В умовах децентралізації відбувається перерозподіл повноважень, ресурсів та відповідальності між центральними і місцевими органами [24, с. 78], що актуалізує проблеми комунікації на рівні МДА (районних, міських та обласних) з громадськістю. Саме на цьому рівні відбуваються прями контакти влади з населенням, узгодження надання публічних послуг з потребами громадян, здійснення контролю якості цих послуг та оперативне реагування на зміни в інформаційному просторі. Як вважає Д. Терещенко саме на цьому рівні відбувається забезпечення потреб населення у різноманітних сферах життєдіяльності і основою цього процесу є інформація і комунікація [118].

На прикладі Миколаївської ОДА, в умовах воєнного стану – Миколаївська обласна військова адміністрація розглянемо, як відбувається комунікація з громадськістю, які використовуються форми, методи і технології комунікації. Так Відповідно до вимог постанови КМУ від 03 листопада 2010 року №996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» при облдержадміністрації створена «Громадська рада».

Громадська рада при Миколаївській ОДА кожного місяця проводить свої засідання. Засідання проводяться або в залі відеоконференцій облдержадміністрації (вул. Адміральська, 22, четвертий поверх, каб. 410), або на онлайн-платформі «Skype for Business».

Наведемо де кілька прикладів, які питання розглядаються на зібраннях Громадської Ради при Миколаївській ОДА. Так 08 вересня 2021 року о 16 годині в залі відеоконференцій облдержадміністрації проходило засідання правління Громадської ради при Миколаївській ОДА. На засіданні підводили підсумки її за 8 місяців 2021 року; також був визначений порядок денний щомісячних засідань громадської ради до кінця 2021 року.

18 листопада 2021 року на засіданні Громадської ради розглядалась ситуація з COVID-19 на Миколаївщині; Бюджетний процес Миколаївської обласної ради 2022. Узагальнена інформація головних розпорядників бюджетних коштів Миколаївської обласної ради; Щодо політики підтримки громадянського суспільства на Миколаївщині та інші.

Також розпорядженням голови МОДА створена «Координаційна рада сприяння розвитку громадянського суспільства в Миколаївській області». Розроблено Положення про її діяльність. У 2020 році в рамках реалізації «Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» розроблений план заходів що до її реалізації.

У 17.11.2021 № 575-р внесені зміни до п. 2 розділу III «Положення про координаційну раду сприяння розвитку громадянського суспільства в Миколаївській області». Згідно п. 2. головою ради є начальник управління інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю облдержадміністрації, а його заступником – представник організації громадянського суспільства». Управлінню інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю [82].

У мешканців області є можливість за допомогою мережі Інтернет, засобів електронного зв'язку (електронне звернення) залишити звернення до відповідного органу, установи. Електронне звернення подається шляхом заповнення електронної форми, яка розміщується на офіційному веб-сайті (Рис.2.2.).

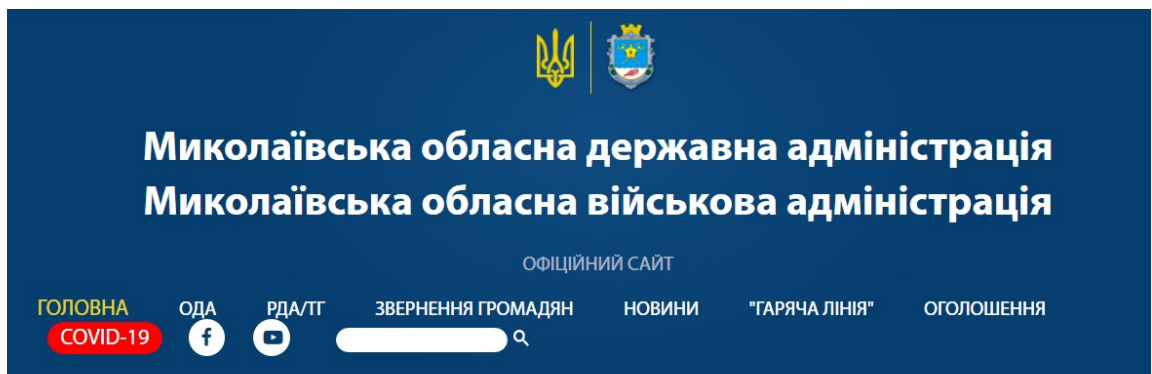


Рис.2.2. Сайт «Миколаївська обласна державна адміністрація» [57].

Законом України «Про звернення громадян» ст. 20 визначено, якщо «в місячний термін вирішити порушені у зверненні питання неможливо, керівник відповідного органу, підприємства, установи, організації або його заступник встановлюють необхідний термін для його розгляду, про що повідомляється особі, яка подала звернення. При цьому загальний термін вирішення питань, порушених у зверненні, не може перевищувати сорока п'яти днів» [96].

Ми можемо стверджувати, що комунікативна діяльність Миколаївської ОДА складається з трьох блоків завдань (Рис. 2.3).

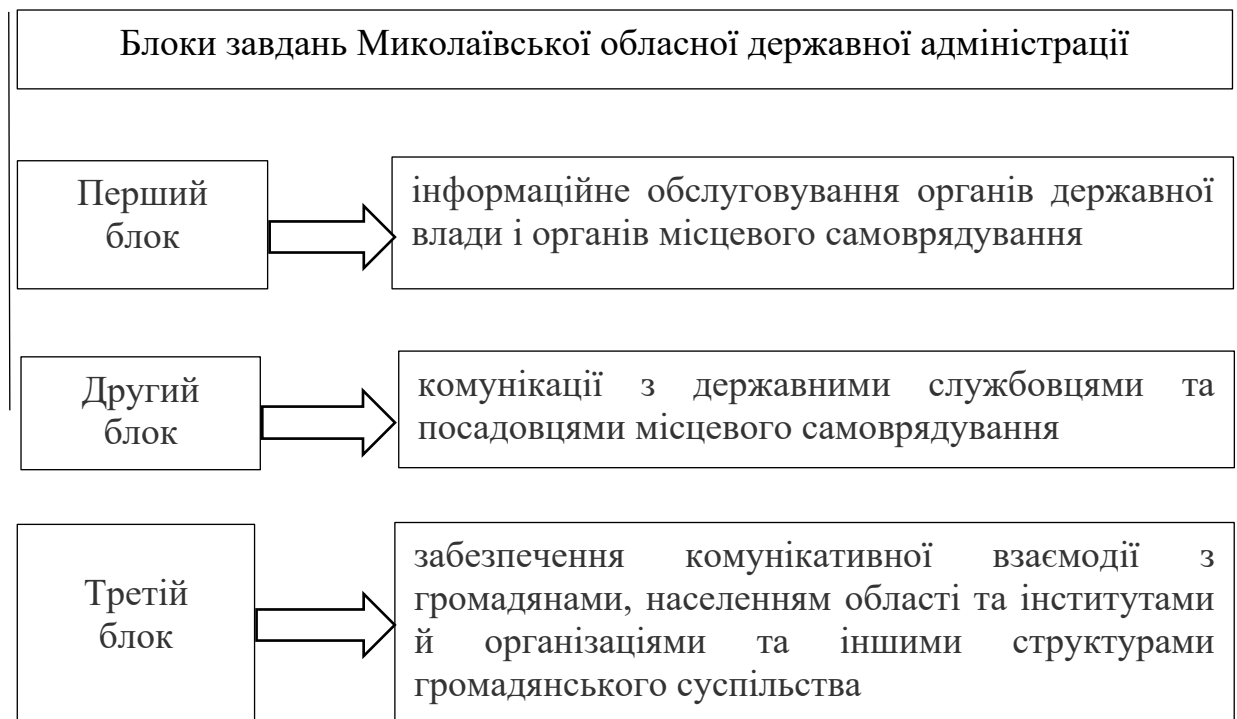


Рис. 2.3. Комунікативна діяльність Миколаївської ОДА

Саме третій блок включає комунікацію з громадянами з надання їм інформації про діяльність МДА та місцевого самоврядування. Комунікація дозволяє уявити картину взаємовідносин на рівні області, охарактеризувати діяльність представників ОДА і посадових осіб МС здійснювати комунікації з громадськістю, яку реалізують через інформаційно-комунікативних підрозділи ОДА, мас-медіа, ЗМІ, прес-служби. ОДА усвідомлюючи

необхідність підвищення ефективності комунікацій з громадськістю розробляє рекомендації в вигляді брошур по організації роботи зі ЗМІ, мас-медіа для структурних підрозділів ОДА, прес-служб щодо організації інформування громадськості про власну діяльність, як формувати сприятливий імідж органів ОДА і посадових осіб.

Слід наголосити, що під «засобами масової інформації (ЗМІ)» ми розуміємо спеціалізовані установи, які беруть участь у зборі, обробці, аналізі та розповсюдженні інформації, що є важливою для громадськості, тому що стосується пріоритетів соціально-економічного розвитку країни.

На думку фахівців з якою ми погоджуємось, надавати інформацію, яка цікавить ЗМІ і громадськість «слід до того, як виникнуть запитання, тобто необхідно передбачати спектр актуальних питань з боку ЗМІ та громадськості, формувати та поширювати повідомлення для різних контактних груп, проводити роз'яснювальну роботу, зокрема розміщувати повну інформацію на офіційних веб-сайтах» [33, с. 29].

Саме робота зі ЗМІ в Миколаївській ОДА належить до компетенції управління інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю облдержадміністрації. А керівник цього підрозділу згідно розпорядження голови Миколаївської ОДА від 17.11. 2021р. очолює «Координаційну раду сприяння розвитку громадянського суспільства в Миколаївській області» [82]. Представник громадянського суспільства є його заступником. Хоча зрозуміло, що комунікація є справою всього управління, тому вважаємо потрібно розширити участь інших структурних підрозділів ОДА, а також громадськості в діяльності Координаційної ради. Для прикладу, в країнах сталої демократії лише 7-10 % обсягу загальної зовнішньої комунікації ОБВ може надходити із інформаційного відділу, тоді як 90 % припадає на інші відділи [33, с. 29].

Така інформаційна взаємодія ОДА з мас-медіа (інститути, що розповсюджують інформацію) базується також на оперативності відповіді на запити ЗМІ, з якими звертаються до ОДА. Саме така взаємодія визначена

законодавством. Відповідно до ст. 32 Закону України «Про інформацію» громадянин має «право звернутися до державних органів з інформаційним запитом і вимагати надання будь-якого офіційного документа, крім випадків обмеження доступу, передбачених цим Законом. Термін вивчення запиту на предмет можливості його задоволення не повинен перевищувати десяти календарних днів відповідно до ст. 33 згаданого Закону» [97].

Отже дії ОДА з організації комунікації з громадськістю дозволяють охарактеризувати відкритість державної влади. Тобто інформаційна взаємодія має обопільний інтерес: зі свого боку, працівники мас-медіа зацікавлені у новій інформації. Вважаємо, що в демократичній країні органи влади не можуть існувати без комунікації з громадськістю, тому що потрібен постійний діалог між владою і громадськістю, інформування населення та громадськості про прийняті рішення, надані населенню послуги щоб задовольнити його потреби у різноманітних сферах життєдіяльності.

Миколаївська ОВА в умовах війни продовжує й розвиває комунікації з громадськістю будуючи механізм взаємодії з громадськістю, як через ЗМІ, телебачення, інтернет-сайт так і через сторінки в соціальних сітях, зокрема у facebook [58]

По-перше треба виділити таку форму розповсюдження інформації про діяльність адміністрації, як випуск і поширення інформаційних бюлетенів, прес-релізів (одночасний доступ до інформації для всіх журналістів), оглядів, фото- відеоматеріалів, інформаційних збірників, експрес-інформації. В умовах війни комунікації Миколаївська ОВА з громадськістю тільки поширюються, тому що торкаються питань, що є важливими для громадян. Саме тому населення області постійно отримує інформацію про події, що відбуваються на теренах області. Так ОДА через відеозвернення керівника облдержадміністрації Віталія Кіма вчасно інформує громадян області про рівень безпеки населення області, про військові події, про обстріл Миколаєва (зокрема 29 березня, коли ракета влучила у будівлю ОДА, голова ОВА

розповів про злочин, про жертви, про врятованих. Про дії влади, щоб знайти під завалами трьох цивільних та трьох військових).

Запорукою ефективності дій ОДА в умовах військового стану є системність подачі інформації. Системність на думку Л. Берталанфі – це комплекс взаємодіючих й організованих у чітку ієрархічну структуру елементів, що перебувають у певних зв'язках один з одним і з зовнішнім середовищем [6]. В наших умовах системність полягає у важливості і вчасності забезпечення інформування населення не тільки про військові дії, але й інформування про дії влади в соціальної, гуманітарної, комунальної сфері.

Отже система комунікації між ОДА й громадськістю в умовах військового стану має мету гарантувати та підтримувати безпеки й захист населення та територій області від дій окупантів, ліквідації наслідків їх дій, надання допомоги постраждалим. На це спрямована діяльність Прес-служби, що працює при ОВА. Прес-служба постійно інформує населення про події, що відбуваються в Миколаївській області, про заходи для забезпечення безпеки громадян міста [58]. Також розповсюджує інформацію, через електронні ЗМІ. Так про наслідки нічних ударів ворога по місту зенітно-ракетними системи С-300, коли був зруйнований десятиповерховий будинок, отримали поранення - вісім осіб і надання постраждалим допомоги, розчищення завалів вчасно повідомили місцеві інтернет видання [11].

По-друге така форма розповсюдження інформації: проведення прес-конференцій голови Миколаївської облдержадміністрації, брифінги, політичні діалоги, телевізійні дебати, «кругли столи», прес-клуб, інтерв'ю з керівниками структурних підрозділів ОДА. Так 26 березня 2021 року проведена Прес-конференція голови Миколаївської облдержадміністрації Віталія Кіма присвячена введенню в Миколаївській області червоної карантинної зони і визначення переліку карантинних обмежень. Голова ОДА зазначив, що новий штам ковіду чи не утричі більш контагіозний за попередній, а хворіють навіть ті люди, які ще мають імунітет (Рис.2.4.).

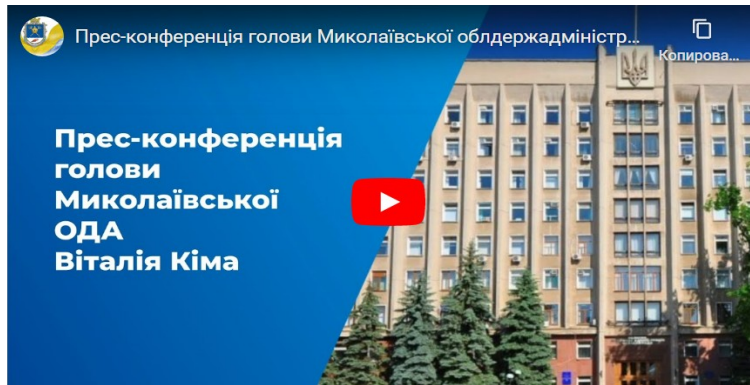
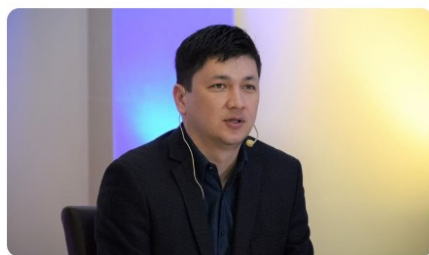


Рис. 2.4. Прес-конференція голови Миколаївської ОДА.

ОДА через комунікацію не лише інформує населення про власну діяльність, але через звернення громадян та громадських інституцій оцінку цієї діяльності. Тому що цілями громадських організацій, як раз і є реалізація й захист інтересів певних груп населення, які вони презентують, тобто комунікація з органами влади для ГО є одним із найважливіших механізмів реалізації цих інтересів

Також на прес-конференції було розглянуто таке питання, як робота міжміського транспорту, який продовжує працювати в зручному для громадян режиму (Рис.2.5) [127].



Рух міжміського транспорту по Миколаївській області поки зберігається: голова облдержадміністрації

Рис.2.5. Прес-конференція голови ОДА Віталія Кіма

Ми погоджуємось з фахівцями, які наполягають на тому що важлива для населення інформація через ЗМІ не сприймається масовою аудиторією безпосередньо, а впливає опосередковано - через «лідерів думки» [75], до яких відносяться представники влади.

По-третє підготовка і проведення теле- і радіопередач; забезпечення публікацій (виступів) у ЗМІ керівників або інших відповідальних працівників

обладміністрації. Їх виступи, інтерв'ю у ЗМІ, на радіо та телебаченні, що стосуються питань їх структурних підрозділів. Наприклад, інформація представників «Управління охорони здоров'я Миколаївської облдержадміністрації» (Рис. 2.6) про діяльність закладів охорони здоров'я, роботу лікарів з надання медичних послуг [126].



Рис. 2.6. Інформація «Управління охорони здоров'я Миколаївської облдержадміністрації».

По-четверте створення архівів інформації про діяльність органів державного управління. По-п'яте розміщення WEB-сторінок в мережі Інтернет про орган влади та його діяльність. Наприклад, створена гаряча лінія Голови облдержадміністрації (Рис.2.7).

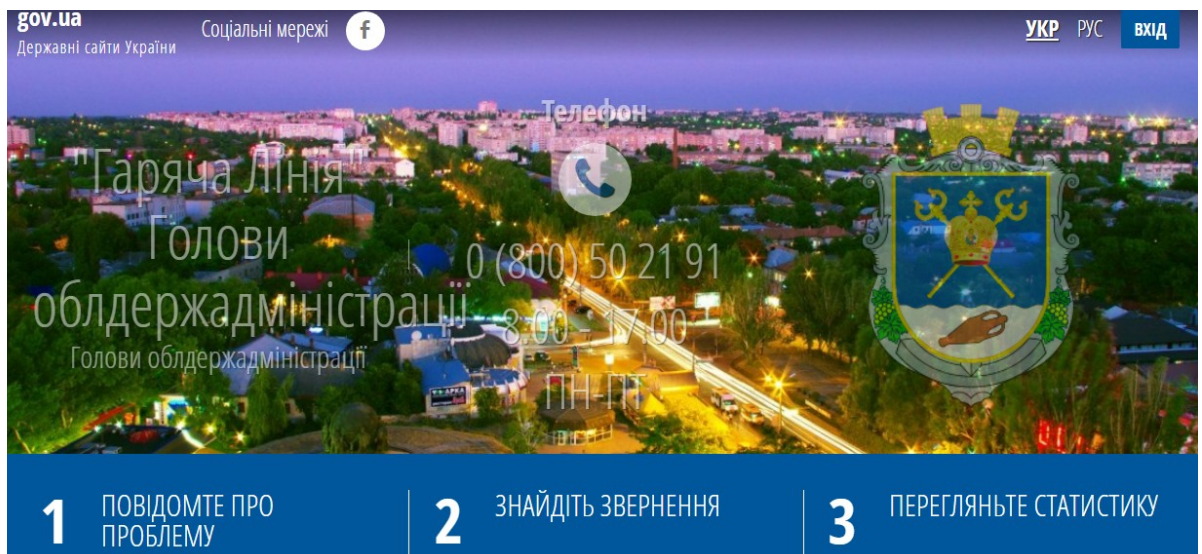


Рис. 2.7. Сторінка Гарячої лінії Голови ОДА

Взаємодія МДА з громадськістю – це безперервний обмін соціальною інформацією, який здійснюється завдяки наявності комунікативного ланцюга. Комунікація є умовою ефективного публічного управління, тобто її «нервовою системою» [139, р. 14]. Отже наявність сучасних інформаційних технологій, допомагає налагодити ефективну комунікацію між громадянами та органами публічного управління. Таким чином, виконавчі органи мають можливість розповсюджувати інформацію про власну діяльність, надані послуги, а громадяни мають можливість не тільки спостерігати за владою і споживати послуги, але й приймати участі в обговоренні та формуванні державної політики.

На нашу думку, специфіка комунікативної діяльності Миколаївської ОДА полягає у наступному:

- комунікації ОДА мають обов'язковий характер і процеси їх здійснення визначаються впливом факторів, як внутрішніх і зовнішніх так нормативними актами, або розпорядженнями вищих ОВВ;
- комунікативні процеси є складовими елементами процедури надання послуг (управлінських/адміністративних, громадських, соціальних та ін.);
- через налагодження комунікативних процесів МОВ
- здійснення оперативного контролю МДА за дієвістю свого впливу на вирішення суспільних проблем відбувається в процесі комунікації;
- власні інформаційно-комунікативні потреби МДА, зумовлені завданнями та необхідністю прийняття ефективних управлінських рішень, а також потребами фізичних, юридичних осіб та ЦОВВ.

Поряд з цим на комунікативну діяльність Миколаївської ОДА впливає місцева специфіка – структура виробництва, пріоритетні напрями розвитку території області, наявні ресурси, інфраструктура економіки та забезпечення її розвитку, демографічні, міграційні особливості регіону тощо. Зрозуміло, що ці проблеми в умовах війни загострюються, але з порядку денного не зникають.

В умовах війни підвищується роль комунікації між ОБВ і громадськістю, тому що комунікація є необхідною умовою підтримки довіри до органів влади, підтримки програм діяльності посадових осіб ОБВ, мобілізації громадськості щодо підтримки дій влади спрямованих на перемогу.

Враховуючі специфіку комунікаційної діяльності в умовах війни, вважаємо, що діяльність ОБВ повинна бути спрямована на налагодження стосунків між ОБВ та громадськістю, через зацікавлення і переконання громадян, що їх діяльність спрямована на якісне надання важливих для їх життєдіяльності послуг.

На нашу думку, одним з найважливіших напрямів покращення комунікації є взаємодія з ЗМІ, які втілюють репрезентують громадську думку, здійснюють функцію контролера ОБВ. Співпраця ОБВ і ЗМІ дозволяє громадськості бути почутою владою, а ОБВ стати більш відповідальними перед громадянами.

Таким чином, аналіз комунікативної взаємодії між ОБВ та громадськістю (на прикладі Миколаївської ОДА) показує, що в умовах демократизації українського суспільства, децентралізації державної влади, ОБВ і громадськість зацікавлені у співпраці. За допомогою комунікації ОБВ мають можливість формувати та ефективно реалізовувати державну політику в усіх сферах суспільного життя, інформуючи громадськість щодо діяльності ОБВ, а громадськість, проводити інформувати ОБВ про результати їх діяльності, тобто формується система «зворотного зв'язку». Більш ефективна комунікація між ОБВ та громадськістю можлива на шляху створення системи інформування населення про діяльність ОБВ в політичній, соціальної, економічної культурної сферах життя суспільства.

2.2. Механізми взаємовідносин органів влади Миколаївської області з громадськістю

В умовах євроінтеграції та стрімкого розвитку інформаційного суспільства, в українському суспільстві виникає потреба у появі нових форм комунікації між владою і суспільством. Сьогодні в нашому суспільстві активно розвиваються соціальні мережі, з'являються нові форми самоорганізації населення, формуються громадянські рухи, об'єднання тощо, що дозволяє покращити систему комунікації влади і суспільства, сприяє підвищенню результативності публічного управління. Розвиток комунікації, в якій органи влади і громадські організації виступають, як рівноправні партнери дозволяє будувати результативне та взаємовигідне спілкування. Підкреслимо, що це можливо лише завдяки активному залученню громадськості до участі в процесі розробки, прийняття і здійснення важливих для населення управлінських рішень, що створюють умови для задоволення їх інтересів і потреб.

Так на Заході в кінці ХХ ст. виникла концепція – Good Governance – (добре управління, Responsive Governance – відповідальне управління) та Democratic Governance – демократичне управління. Її головна суть приділяти більше уваги інтересам громадянського суспільства, через розширенні участі громадян, громадських організацій у державному управлінні [134, с.62].

Сьогодні громадяни бажають не тільки отримати інформацію від органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, але й мати можливість впливати на прийняття рішень, зокрема присвячених розробки програм розвитку території громади, регіону. Саме тому що це впливає на якість їхнього життя.

Отже можемо констатувати, що в суспільстві існує нагальна потреба у побудові такого типу комунікації, між органами влади і громадськістю що

дозволяє забезпечити між ними повноцінний діалог. Тобто діалог в якому громадянин може бути почутим владою і отримати відповіді на питання, які його хвилюють. Слід наголосити, що ефективні взаємовідносини між владою й громадськістю полягають у налагодженні зворотного зв'язку, що характеризується швидкістю та якістю реагування ОБВ на проблеми, що виникають у громадян.

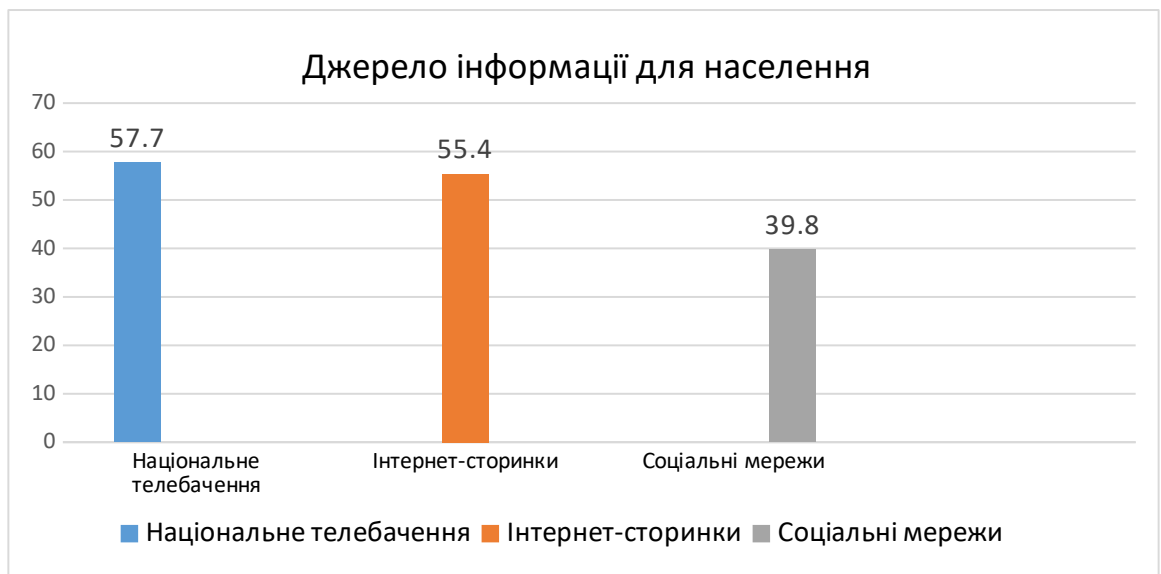
Комунікації у взаємовідносинах органів влади з громадськістю відіграють важливу роль у прийнятті органами влади управлінських рішень, що впливають на рівень життя громадян. Ефективність даних рішень залежить: по-перше від розуміння причин, що потребували їх прийняття; по-друге, визначення шляхів, методів потрібних для розв'язання виникаючих проблем; по-третє, прийняті рішення, повинні чітко передбачати кінцеві результати. По-четверте, і головне на нашу думку прийняті рішення повинні доводитись до населення, в цьому суть комунікації між владою та суспільством.

Ми погоджуємось з О. Карпенко і О. Миронової, що проблема державного управління полягає у відсутності «своєчасної, зрозумілої, правдивої, неупередженої інформації, що зумовлює слабкий зв'язок державних інститутів з цільовою аудиторією і врешті-решт загальну недовіру до владних структур» [30].

Отже, сучасні механізми взаємовідносин органів влади області з громадськістю, мають бути орієнтовані на надання інформації про діяльність ОБВ з метою забезпечення необхідного рівня соціального захисту та рівня життя населення, активізацію у вирішення місцевих проблем. У теоретичному плані, механізм, це «інформаційний вплив, який ініціює змінення стану об'єкту управління» [15, с. 61].

На нашу думку такими механізмами є такі, які покращують комунікаційну взаємодію між владою й громадськістю, тому розглянемо їх в процесі аналізу комунікації між ОБВ і громадянами.

В Україні основними джерелами отримання інформації є національне телебачення, інтернет-сайти та соціальні мережі [136]. Про що свідчать результати всеукраїнського опитування громадської думки, яке провів Київський міжнародний інститут соціології в грудні 2021 року. Так, за даними опитування (Діаграма 2.1), основним джерелом інформації для населення є національне телебачення (57,7%), інтернет-сторінки (55,4%), соціальні мережі (39,8%) [73].



Діаграма 2.1. Основні джерела інформації для населення

Також важливою ланкою в процесі комунікації між ОБВ та суспільством є ЗМІ. Вони грають важливу роль в житті суспільства та громадян, маючи безпосереднє відношення до його життєдіяльності, тому що транслюють діяльність органів влади через радіо, телебачення і пресу Інтернет. Здійснюючи не стільки інформаційний, скільки ідеологічний настрій населення на формування громадської думки. А «думка громадян є важливим інструментом впливу на діяльність органів влади та на визначення вектору розвитку країни, яка позиціонує себе як правова та демократична» [3, с. 95].

Так для налагодження ефективного механізму співпраці органів влади з громадськістю створюються не державні аналітичні центри (англ. мов. «think tanks» – мозкові центри, фабрики думки), науково-дослідницькі організації, що здійснюють прикладні дослідження, проводять консультування з різних проблем, щоб надати політикам і громадськості можливості приймати обґрунтовані рішення [32, с. 90].

Запроваджується громадський моніторинг, як засіб спостереження, відстеження загальних тенденцій та змін, що відбуваються в суспільстві та реагування на них ОБВ. Моніторинг дає змогу врахувати громадську думку щодо державних рішень, відслідковувати процеси і явища, які мають місце в суспільстві, щоби враховувати отримані результати в подальшій діяльності [115, с. 10].

Так в Миколаївській області за 2020 -2021 роки були проведені: «Моніторинг сфери теплопостачання», «Моніторинг сфери централізованого водопостачання та централізованого водовідведення», «Моніторинг функціонування оптового ринку електричної енергії за 2021 рік», «Моніторинг функціонування роздрібного ринку електричної енергії за 2021 рік» [66].

Крім моніторингів проводяться громадські експертизи, зокрема громадська експертиза «Стратегії розвитку Березанської селищної ОТГ до 2024 р.» (екологічна оцінка) в рамках проекту «Дієва стратегія для гармонійної Березанської ЕКО - громади», що реалізується ГО «Фонд розвитку м. Миколаєва» за підтримки Міжнародного Фонду «Відродження» та ЄС. Після проведення експертизи Робочою групою з СЕО були запропоновані Пропозиції, які розглянуті розробниками Стратегії. Та запропоновано ряд оперативних завдань, реалізація яких може сприяти поліпшенню екологічної ситуації в громаді [13].

Також в Кривоозерській селищній громаді Миколаївської області був проведений 12 липня 2022 року «Моніторинг щодо додержання прав дітей в умовах воєнного стану». Моніторинг виявив, що на території ТГ

проживають 3827 дітей, з них 48 дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, 881 дитина з інших регіонів України. На території ТГ проживають 76 дітей з інвалідністю, з них 8 з інших регіонів з початку війни. Діти перебувають на обліку в управлінні соцзахисту Первомайської районної військової адміністрації [13].

На території Кривоозерської селищної ТГ є 17 закладів загальної середньої освіти. Є мережа інтернет, що в умовах воєнного стану дозволяє проводити навчання в дистанційному режимі. Для безпеки учнів в 3 школах та 1 дитячому садку є бомбосховища. Загалом на територіях шкіл є 8 укриттів, а також 7 розташовані поблизу навчальних закладів. Загалом на території ТГ наявна 41 захисна споруда цивільного захисту [62].

У Первомайській міській ТГ Миколаївської області 20.04.2022 року був проведений «Моніторинг щодо дотримання прав внутрішньо переміщених осіб в умовах війни». Результати моніторингу: на території ТГ проживає 2057 осіб, з них: дітей до 18 років 732; пенсіонерів 250. Є діти з регіонів, де йдуть бойові дії: Київська, Чернігівська, Харківська, Полтавська, Сумська, Донецька, Луганська, Запорізька, Одеська, Миколаївська, Херсонська області. Виявлено: відсутність місць для компактного проживання внутрішньо переміщених осіб. Однак всі вони зареєстровані в управлінні соцзахисту. Результат моніторингу: особи потребують гуманітарної допомоги, у місцевої влади можливостей не вистачає. Є проблеми з працевлаштуванням переміщених осіб, поновлення втрачених ними документів. Рекомендовано: створити місця для компактного проживання внутрішньо переміщених осіб [63].

Однак треба зауважити, що його результати є основою для внесення змін в поточну роботу ОБВ, під час стратегічного планування та визначення пріоритетних напрямків функціонування та діяльності влади. Тому результати громадського моніторингу завжди доносяться до громадськості в цілому та тих груп, які можуть вплинути на вирішення проблеми [44, с.57].

Проводяться соціологічні дослідження, що вивчають рівень довіри до владних інституцій. Довіра у публічному управлінні – це ступінь визнання суспільством діяльності, рішень органів державної влади, соціально-політичний феномен, що відображає здатність державних інституцій представляти цінності суспільства. Критерії, які можуть впливати на виникнення інституціональної довіри: узгодженість, неупередженість, точність, участь у розробці рішень, прозорість, налагоджування діалогу зі стейкхолдерами, відкритість та партнерство [128, с. 127-130].

Наприклад, дослідження проведено соцслужбою Центру Разумкова спільно з Фондом «Демократичні ініціативи» проведено в 2015 р. показало низький рівень довіри громадян до інститутів влади. Виявилось, що більшість громадян не довіряють органам влади. Так, близько 57 % респондентів не підтримують діяльність Уряду, Верховної Ради та Прем'єр Міністра України, 75 % не довіряють політичним партіям, більше, 52,5 % місцевій владі [114]. Дослідження також показало, що 78,9% респондентів навіть не знають, як зв'язатися з депутатом. Отже про яку ефективну комунікацію влади з громадськістю можна говорити.

Соціологічне дослідження (лютий 2020р.) показало, що серед державних та суспільних інститутів більше всього довіряють ЗСУ (69%), ДСНС (65%), Церкви (62,5%), волонтерським організаціям (60%). Опитування виявило, що зростаючу недовіру громадян державному апарату (чиновникам) (77%), судовій системі загалом (76%), Верховній Раді України (65%), Уряду України (64,5%) [74].

Для порівняння розглянемо дослідження проведено у грудні 2020 р. Так довіра до ЗСУ не змінилась (довіряють 69%). Зменшилась на 1% довіра до ДСНС (довіряють 64%). Можна вважати, що не змінним залишилась довіра до Церкви (62%). Збільшилась довіра до волонтерських організацій (66%). Однак ще більше зросла недовіра до державного апарату (чиновників) (недовіряють - 78%), судам (судовій системі загалом) 77%, Верховній Раді України (76%), Уряду України (75%) [123].

Соціологічні опитування є показовими з точки зору оцінки населенням дій ОБВ. Недовіра до владних інституцій пояснюється простим фактом: громадяни вважають, що влада не достатньо намагається покращити ситуацію в країні. Але зростає довіра до волонтерських організацій, тому що вони намагаються покращити ситуацію в країні, зокрема підтримають забезпечення ЗСУ.

Таблиця 2.1.

Якою мірою Ви довіряєте соціальним інституціям?

	Зовсім не довіряю	Скоріше не довіряю	Скоріше довіряю	Повністю довіряю	Важко відповісти	Баланс довіри-недовіри
Верховна Рада України	34,6	40,5	16,3	2,4	6,1	-56,4
Уряд України	35,1	36,9	18,4	3,1	6,6	-50,5
Державний апарат (чиновники)	38,3	37,4	11,8	3,1	9,4	-60,8
Збройні Сили України	10,8	14,0	48,5	19,8	6,7	43,5
Суди (судова система в цілому)	41,1	33,1	12,7	2,8	10,4	-58,7
Громадські організації	16,5	20,9	39,6	7,4	15,5	9,6
Церква	12,1	14,2	38,4	25,1	10,3	37,2
Волонтерські організації	11,3	13,8	43,0	20,6	11,3	38,5

Опитування проведено в липні-серпні 2021 р. Серед державних та суспільних інститутів найчастіше довіра висловлюється до ЗСУ (ім

довіряють 68% опитаних), волонтерських організацій (64%), Церкви (63,5%), ДСНС (61%).

Недовіра найчастіше висловлюється державному апарату (чиновникам) (76%), Верховній Раді України (75%), судам (судовій системі загалом) (74%), Уряду України (72%) [19].

Так опитування, що проводилося Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва і соцслужбою Центру Разумкова з 5 по 12 серпня 2022 року показало, що в умовах війни найбільший позитивний баланс довіри мають: ЗСУ (91%), ДСНС (82%), Нацгвардія (81%), волонтерські організації (77%) (Діаграма 2.2), Прикордонна служба (74%), добровольчі загони (73%) та президент України (71%). Найменше ж довіряють українці політичним партіям (-55%), судовій системі (-46%), чиновникам (-46%), комерційним банкам (-37%) та Верховній Раді (-19%) [125].



Діаграма 2.2. Рівень довіри громадян до ОВВ та громадських організацій

Результати дослідження показують, що в умовах війни довіра українців до державних та соціальних інститутів, які захищають країну зростає. Про

що свідчить високий рівень соціальної згуртованості громадян. Виняток – низька довіра до політичних партій. Найменше довіряють судам, чиновникам і політичним партіям [125].

Дослідники відзначають, що умовою налагодження двостороннього діалогу влади та громадськості є «організаційно-правова спроможність інститутів громадянського суспільства до артикуляції соціальних інтересів, їх просування та захисту», а успіх такого діалогу часто «залежить від спільних дій органів державної влади й об'єднань громадян та їх готовності до співробітництва», адже «громадські об'єднання здійснюють реальний вплив на державну політику, уособлюючи весь спектр думок, що генеруються у громадянському суспільстві» [45, с. 197].

Сьогодні теоретики та практики в галузі державного управління дедалі активніше обговорюють шляхи формування громадських інститутів, як форми впливу та участі в публічному управлінні, але, «якщо говорити про можливість виникнення й введення інституціонального соціального діалогу в Україні, то потрібно забезпечити відповідні умови його організації, окреслити способи функціонування та очікувані результати» [8, с. 45].

Однією з форм участі громадян в управлінні є громадський контроль. На думку В. Малиновського громадський контроль – це «механізм участі громадян в управлінні державними справами» [53, с. 236].

Погоджуємось з вченими Л. Наливайко і О. Савченко, що «становлення громадського контролю як форми участі громадськості в управлінні державними справами сприятиме: розвитку легітимності діяльності органів публічної влади; підвищенню якості владного рішення; становленню громадянського суспільства; вдосконаленню зв'язків між органами влади та інституціями громадянського суспільства; високій активності громадян тощо» [117, с. 22]. Отже громадський контроль – це реальна участь громадськості у підготовці та ухваленні владних рішень [108, с. 41].

Одним із механізмів громадського контролю за діяльністю ОБВ є громадські експертизи, які проводяться тоді, коли виникає потреба у

незалежному вивченні певних аспектів діяльності. Питання щодо проведення громадських експертиз регулює «Порядок сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» [95], затверджений у 2008 році.

Наприклад у Миколаївській області була здійснена громадська експертиза діяльності територіальних органів надання сервісних послуг МВС. Після проведення експертизи ОМВС розроблений план заходів щодо реалізації експертних пропозицій.

Громадська експертиза виконавчої влади та її органів є складовою механізмом демократичного управління коли громадськість дає оцінку її діяльності. Так на урядовому порталі «Громадянське суспільство і влада» є реєстр громадських експертиз діяльності ОВВ. Реєстр надає інформацію про завершені громадські експертизи, знайомить з експертними пропозиціями і заходами для їх реалізації.

Громадські експертизи можуть проводити інститути громадянського суспільства та громадські ради. Громадські Ради створені Постановою КМУ № 10 від 6 січня 2010 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», яка визначає порядок проведення консультацій з громадськістю. Ради керуються «Типовим положенням про громадські ради», затверджено постановою КМУ від 3 листопада 2010 р. № 996 [91]. згідно положення створена Громадська Рада при Миколаївській ОДА. Рада є консультативно-дорадчим органом. Її мета забезпечити залучення громадськості до формування та реалізації державної політики, підготовка ОВВ пропозиції щодо розв'язання суспільно значущих проблем, здійснювати громадський контроль за діяльністю ОВВ.

Консультацій з громадськістю здійснюються для вивчення громадської думки у двох формах:

– безпосередній (громадські слухання, форуми, «круглі столи», конференції, збори, зустрічі з громадськістю, засідання громадських рад, Інтернет- та відеоконференції)

– опосередкованій (електронні консультації через офіційний веб-сайт ОБВ) [91].

Отже комунікація є невід’ємною складовою взаємодії ОБВ з громадськістю. Тому що державне управління не може існувати без комунікації, оскільки публічне управління в демократичній країні постійно перебуває у діалозі між владою і громадськістю. «Комунікації інформують населення і владні структури та інститути громадянського суспільства, дозволяють видавати накази, ухвалювати законодавчі акти, переконувати людей» [52].

На нашу думку ефективні комунікації між ОБВ і громадськістю залежать рівня їх організації, наявності відкритості, прозорості, публічності в їх діяльності. Недоліком для налагодження такої комунікації є те, що фактично вони вирішують завдання комунікативних підрозділів ОБВ.

Таким чином, взаємовідносини ОБВ з громадськістю є важливим інструментом у розбудові демократичного українського суспільства. В якому здійснення публічної політики відбувається на принципах: прозорості, відкритості, зворотного зв’язку. Удосконалення взаємовідносин між ОБВ з громадськістю можливо за допомогою наступних механізмів:

- інформаційного – створення системи інформування населення про діяльність ОБВ;
- ідеологічного – вплив на настрої населення на формування громадської думки за допомогою сучасних інтернет-технологій, інтернет платформ;
- аналітичного – запровадження не державних науково-дослідницьких організацій, що здійснюють прикладні дослідження, проводять консультування з різних проблем, щоб надати ОБВ потрібні рекомендації;
- громадського моніторингу – відстеження загальних тенденцій та змін, що відбуваються в суспільстві та реагування на них ОБВ, а також

вивчення громадської думки щодо рішень ОБВ, що стосуються сфери їх життєдіяльності та формувати ефективну систему «зворотного зв'язку»;

- громадської експертизи діяльності ОБВ з надання послуг та розроблення плану заходів щодо реалізації експертних пропозицій;

- громадянської активності населення – залучення населення в процес вирішення важливих для нього питань, громадське обговорення прийнятих державною владою нормативних актів.

Висновки до розділу 2

1. Аналіз комунікативної взаємодії між ОБВ та громадськістю (на прикладі Миколаївської ОДА) дозволяє зробити висновок, що в умовах демократизації й децентралізації державної влади комунікації між владою і громадськістю спрямована на ефективну реалізацію державної політики в усіх сферах суспільного життя. Ефективна комунікація між ОБВ і громадськістю, відбувається на системі «зворотного зв'язку», тобто створення системи інформування населення про діяльність ОБВ в політичній, соціальній, економічній культурній сферах життя суспільства.

2. Взаємовідносини ОБВ з громадськістю відбуваються на принципах: прозорості, відкритості, зворотного зв'язку. Удосконалення взаємовідносин між ОБВ з громадськістю відбувається за допомогою наступних механізмів: інформаційного; ідеологічного; аналітичного; громадського моніторингу; громадської експертизи діяльності ОБВ з надання послуг та розроблення плану заходів щодо реалізації експертних пропозицій; громадянської активності населення та його залучення в процес вирішення важливих для нього питань.

Розділ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ В УКРАЇНІ

3.1. Перспективи комунікацій між владою і громадськими об'єднаннями в умовах євроінтеграції України

Євроінтеграція України – це практична реалізація європейських норм, правил та звичаїв, на рівні законів. Запровадження базових принципів ЄС: демократії, верховенства права, народовладдя, забезпечення прав і свобод людини та громадянина тощо у національному законодавстві. Україна, як надійний партнер Європейського Союзу рухається до набуття членства, виконує Угоду про асоціацію з ЄС, приймає необхідні (євроінтеграційні) закони та проводить реформи. Населення України бажає жити в комфортній та безпечній країні, вільно подорожувати та навчатися, знати, що в державі діють єдині для всіх закони.

Важливою складовою євроінтеграції України є вдосконалення та забезпечення ефективності системи комунікацій між ОБВ і громадськими організаціями, тобто між громадянським суспільством і державою, шляхом надання громадянам реальної можливості приймати участь у виробленні й прийнятті державно-управлінських рішень.

На нашу думку налагодження ефективних комунікацій між державою і громадськими об'єднаннями в умовах євроінтеграції України можливе лише за умови розвитку інститутів громадянського суспільства (громадських об'єднань, організацій), які об'єднуючи членів суспільства сприяють владі реалізовувати соціальну політику й покращити життя населення. Саме євроінтеграція до «європейських структур є єдино можливим способом реалізації національних інтересів» [71, с.25], що дає державній владі й

громадянам України налагодити ефективну співпрацю та можливість жити й працювати за новими, європейськими стандартами. Така співпраця є чинником розвитку громадянського суспільства в Україні, яке грає особливу роль у становленні демократії в Україні.

Вважаємо, що громадські організації не тільки вивчають потреби громадян, але й озвучують органам влади варіанти їх вирішення будуючи взаємини держави і громадян, за визначенням Ю. Хабермаса на механізмах «комунікативної поведінки», «діалогової комунікації» державної влади і «вільної громадськості» [129, с. 30-31].

Громадські об'єднання за визначенням Конституційного Суду України, як «інститути громадянського суспільства є природним фундаментом конституційної демократії у забезпеченні політичного розвитку українського суспільства та держави, сприяють самореалізації громадян, надають їм можливість самостійно або разом з іншими реалізовувати та/або захищати свої права, свободи та інтереси, що визначаються та гарантуються Основним Законом України, а також брати участь у вирішенні суспільно важливих справ на місцевому чи загальнодержавному рівні» [35].

Органам державної влади вигідно співпрацювати з громадськими організаціями та об'єднаннями. Крім того, що Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999р. серед повноважень та обов'язків МДА по забезпеченню реалізації конституційних прав громадян (ст. 38) передбачає, що МДА «сприяють роботі творчих спілок, національно-культурних товариств, фондів, асоціацій, жіночих, молодіжних, дитячих та інших громадських організацій (п. 9 ст. 22), сприяють громадським, релігійним організаціям, благодійним фондам, окремим громадянам у поданні допомоги соціально незахищеним громадянам (п. 6 ст. 23)» [38].

Так ст. 28 Закону дає право МДА «залучати вчених, спеціалістів, представників громадськості до проведення перевірок, підготовки і розгляду питань, що входять до компетенції МДА, а також одержувати відповідну статистичну інформацію та інші дані від громадських і релігійних

організацій.

Отже комунікація МДА з громадськими організаціями (профспілками, релігійними організаціями) потрібна для забезпечення прав і свобод громадян, їх інтересів (політичних, екологічних, соціальних, культурних) з урахуванням загальнодержавних і місцевих інтересів, Громадські організації та їх об'єднання можуть вносити пропозиції з питань їх діяльності на розгляд МДА, мають право бути присутніми під час розгляду внесених ними питань, давати необхідні пояснення (ст. 37) [60].

Науковцями вважаються, що завдяки «громадським об'єднанням» в суспільстві з'являтимуться соціально активні громадяни, що об'єднуються у різноманітні організації та асоціації з метою контролю за державною владою [78, с. 20].

Отже побудова ефективних каналів комунікації між органами влади та громадськістю є важливим чинником адекватності та послідовності державної політики, її підконтрольності суспільству, відповідності стратегічним національним інтересам [61, с.18].

Однак, за висновками експертів, український закон «Про громадські об'єднання» не відповідає сучасним потребам громадянського суспільства (Рис. 3.1.).

Наприклад, на думку вчених українське законодавство, щодо НДО не відповідає ст. 11 «Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод», ст. 22 «Міжнародного пакту про громадянські та політичні права» та іншим міжнародним документам, учасницею яких є Україна [124, с. 26].

Україна як член Ради Європи, що реалізує програму євроінтеграції, має додержуватись: Рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно правового статусу неурядових організацій у Європі [107].

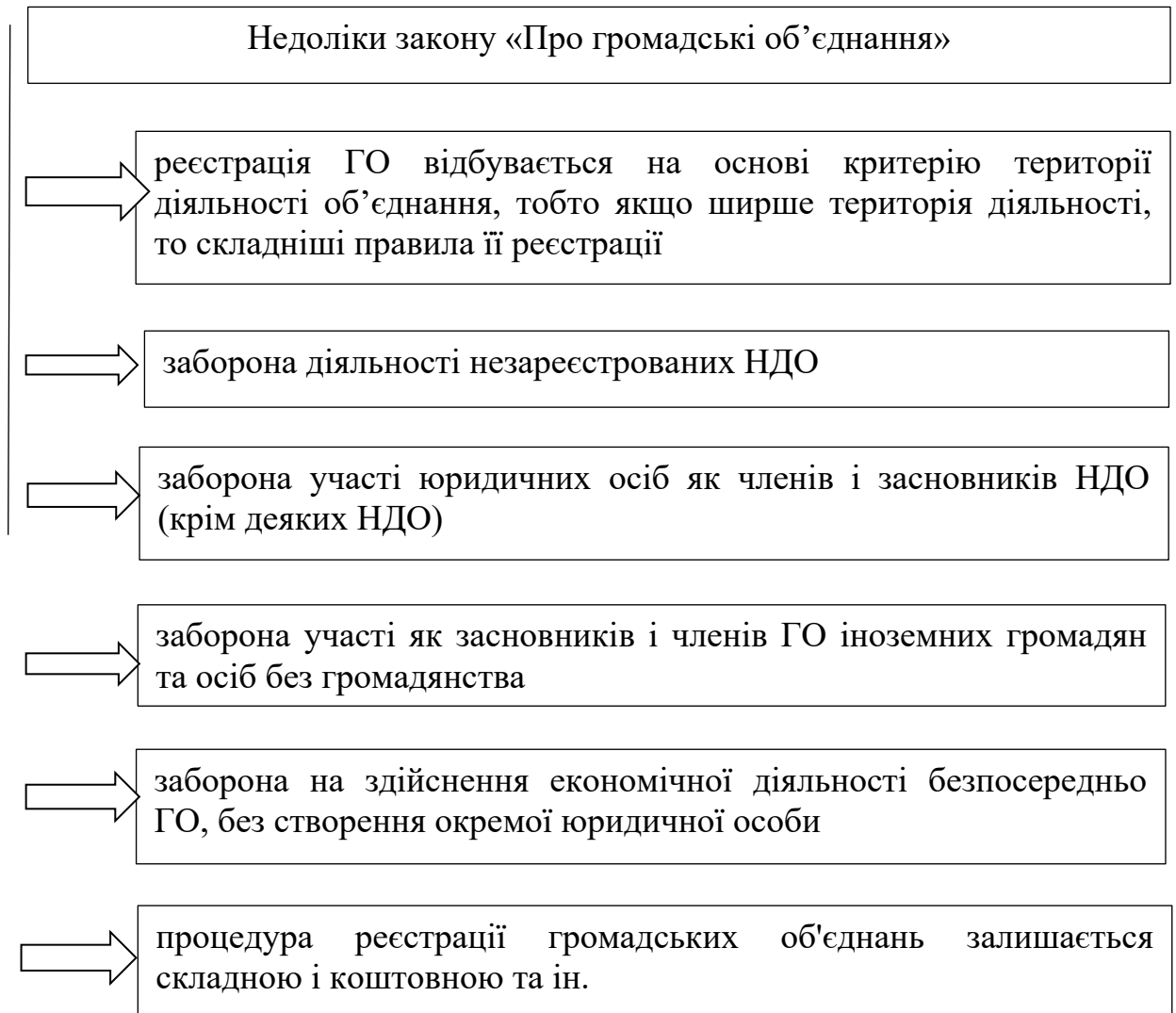


Рис. 3.1. Невідповідність Закону «Про громадські об'єднання» потребам громадянського суспільства. Складено на основі [61, с.13-14].

Так Комітет Міністрів Ради Європи для налагодження комунікації між різними сегментами суспільства та державними органами рекомендує державним органам в розробці національного законодавства керуватися наступними рекомендаціями, зокрема:

- «НДО повинні мати право на свободу висловлення поглядів та будь-які інші права і свободи, що мають гарантії у міжнародних або регіональних договорах.

- НДО не підлягають управлінню з боку органів державної влади, а законодавчі та податкові норми, що застосовуються до НДО, повинні

заохочувати їх утворення і тривалу діяльність.

– НДО не повинні розподіляти будь-який прибуток, що може виникнути внаслідок їх діяльності, між своїми членами або засновниками, але можуть використовувати цей прибуток для реалізації своїх завдань.

– НДО повинні мати можливість вільно здійснювати дослідження, навчання і представництво громадських інтересів з питань, що мають суспільне значення, незалежно від того, чи збігається їх позиція з державною політикою або вимагає змін законодавства.

– урядові та квазіурядові органи всіх рівнів повинні забезпечувати ефективну участь НДО без дискримінації в обговоренні та консультаціях щодо завдань і рішень у сфері державної політики» [107].

Як підкреслюють автори аналітичної доповіді «співпраця державних органів та НДО повинна включати належне розкриття публічної інформації або доступ до такої інформації, а консультації з НДО мають бути обов'язковими у рамках підготовки проектів законодавчих актів будь-якого рівня, які впливають на статус НДО, їх фінансування або сфери діяльності» [61, с.15-16].

Дослідниця О. Мороз переконана, що сфера суспільної діяльності ГО достатньо широка від «забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб; прав і свобод громадян України на тимчасово окупованій території; підтримку учасників і ветеранів війни, членів їх сімей» до підтримання «українських традицій та розвитку української культури та охорони прав та інтересів національних меншин»; від підтримки «недієздатних осіб та осіб, які втратили роботу і яким загрожує безробіття» до «забезпечення гендерної рівності у всіх суспільних сферах»; від «формування спроможних ТГ та розвитку науки, освіти та виховання, дозвілля дітей та молоді» до діяльності, пов'язаної з розвитком екології, дотриманням громадського правопорядку і безпеки, цивільного захисту населення; від діяльності, пов'язаної з «європейською інтеграцією та співпраці з ГО інших держав» та «заохочення

та організація волонтерської діяльності» до підтримки інформаційного забезпечення неурядових громадських об'єднань» [65, с.174-175].

Ми згодні, що перспективи вдосконалення комунікацій між державою і громадськими об'єднаннями в умовах євроінтеграції України повинні вибудовуватися на шляху задоволення потреб їх членів. Ми маємо на увазі, що недержавні громадські організації беруть на себе функції, які держава не може, або не хоче виконувати [133, с. 89].

Насамперед, громадські об'єднання мають спрямувати зусилля на моніторинг і оцінку гуманітарної ситуації що склалась в Україні. Моніторинг і оцінювання діяльності ГО і програм, що вони реалізують може стати дієвим механізмом аналізу комунікацій між державою і громадськими об'єднаннями України. Офіційними розробниками та виконавцями моніторингу і оцінювання комунікацій між органи влади, місцевого самоврядування і громадськими об'єднаннями можуть бути органи державної влади..

Також на нашу думку, можна використати досвід країн Заходу в яких існує практика оприлюднення звітів громадських об'єднань, організацій про результати виконання ними соціальних програм і проектів.

По-перше, звітність дозволяє охарактеризувати рівень результативності реалізованих громадськими організаціями соціальних проектів і програм; по-друге, процедура оприлюднення даних моніторингу дозволяє отримати зворотний зв'язок стейкхолдерів, які можуть сформуванати власну позицію щодо ефективності програм в [109, с. 188]; по-третє, процедура моніторингу дає змогу керівництву громадських організацій вчасно коригувати соціальні програми та проекти, а органам влади засади державної, регіональної політики.

Насамперед в умовах війни, коли «мільйони українців втратили свої домівки, були вимушені тікати зі свої міст. Майже три мільйони громадян України вимушено стали внутрішньо переміщеними особами, втратили роботу та засоби для існування» [40]. Громадські об'єднання мають допомогти державі і громадянам, тобто спрямувати зусилля на визначення

потреб внутрішньо переміщених осіб, надання ним допомоги щодо забезпечення місцем проживання, роботою, сезонним одягом та продуктами харчування за потреби тощо.

Допомога держави передбачає комплекс заходів спрямованих на сприяння та реалізації прав і свобод громадян України, які були змушені покинути своє місце проживання у результаті війни, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, масових порушень прав людини. Напрямом діяльності ГО може бути співпраця з органами державної влади в надання допомоги громадянам, що постраждали в ході війни, військовим які захищають батьківщину від агресора.

Також напрямком діяльності ГО поряд з державою може бути соціальна допомога: малозабезпеченим сім'ям, особам з інвалідністю, дітям сиротам та дітям позбавленим батьківського піклування, дитячим будинкам тощо. Під соціальною допомогою ми розуміємо допомогу, виражену як у моральній підтримці, демонстрації співчуття та небайдужості до чужих проблем, так і у грошовій формі, що фінансується як з державного бюджету, так і з добровільних пожертв громадян. Така допомога надається особам, та родинам, які опинилися у складних життєвих ситуаціях (війна, хвороба, стихійне лихо, втрата годувальника, втрата працездатності, сирітство, тощо).

На думку дослідників моніторингу «Вплив місцевих громадських організацій на впровадження антикорупційних реформ в регіонах України» О. Нестеренко, А. Білецького, М. Бадера «організації громадянського суспільства мають переваги перед іншими типами організацій, що робить їх особливо ефективними для забезпечення соціальної відповідальності. Деякі організації можуть, наприклад, володіти передовими навичками здійснення моніторингу діяльності уряду. Інші організації громадянського суспільства можуть мати великий досвід мобілізації людей до участі у громадських протестах» [69, с. 4].

Погоджуємось з думкою Б. Якимюк, що «громадські організації, які займаються боротьбою з корупцією, можуть ефективно протидіяти корупції

лише за спільної участі у цьому процесі органів влади та громадських об'єднань». Вчений правий, наголошуючи, що «ефективна боротьба з корупцією потребує системних зусиль усього суспільства, і ці зусилля мають спрямовуватися на усунення причин і умов виникнення корупції та її наслідків» [137, с.161]. Отже діяльність ГО має бути спрямована на виявлення та припинення корупційних правопорушень, поновлення законних прав та інтересів фізичних та юридичних осіб, усунення причин і наслідків вчинення корупційних діянь, співробітництво з міжнародними організаціями щодо запобігання та протидії корупції.

ГО можуть стежити за наданням громадянам державних послуг, забезпечуючи прозорість та доброчесність, зокрема за допомогою соціального аудиту соціальний аудит. Нові технології в останні десятиліття розширили можливості для моніторингу та повідомлення про корупцію, наприклад, через краудсорсинг.

ГО може здійснювати благодійну діяльність, тобто надавати громадянам особисту (моральну, психологічну) або майнову допомогу. За Законом України «Про благодійну діяльність і благодійні організації» благодійник під час надання такої допомоги не отримує прибутку та винагороду, або будь-якої компенсації за надану допомогу.

Також ГО можуть працювати в напряму охорони та підтримки рівня здоров'я нації через пропаганду серед населення здорового способу, вжиття заходів для запобігання тощо. Надання моральної, психологічної, матеріальної підтримки особам, визнаних судом недієздатними. Забезпечення гендерної рівності, тобто дотримання рівного правового статусу жінок і чоловіків та рівних можливості для його реалізації, через рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Контроль ГО за порушенням вимог закону «Про забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків та жінок» [88].

Оприлюднення фактів його порушення як у засобах масової інформації, так і повідомлення органів влади. Участь ГО у сфері освіти, науки і

виховання. Залучення в гуманітарну сферу новітніх технологій. Виховання молоді у сфері патріотизму, громадянської і правової культури, правосвідомості та поваги до державних символів. Підтримка ГО заходів держави з зайнятості населення, його діяльності для задоволення життєво важливих потреб та інтересів. Підвищення ролі ГО в організації дозвілля дітей та молоді – надання їм можливості відпочинку на природі, участі у спортивних іграх та змаганнях, спонукання до реалізації творчих здібностей.

Велика роль ГО у розвитку правосвідомості, правової та громадянської культури людини і громадянина. Знайомство населення з нормами національного законодавства, європейського права у сфері захисту прав і свобод людини, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період, допомагаючи в цьому органам державної влади та місцевого самоврядування.

Участь ГО у процесах формування спроможних територіальних громад сіл, селищ та міст, які здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Налагодження взаємодії громад з органами влади, юридичними особами, підприємцями, розширенням інформаційного простору, залученням інвестицій для розвитку та вдосконалення життєдіяльності осередку, відповідно до місця проживання територіальної громади.

Важливим напрямом роботи ГО України є співпраці з ГО європейських держав. Тому що в країнах ЄС громадські організації грають важливу роль у забезпечення прав і свобод людини, та громадянина, як основи демократичної держави [18, с. 26]. Так Лісабонський договір ЄС 2009 р.

зробив більш прозорим, підзвітним, відкритим європейський процес прийняття рішень. Договір підтвердив визнані демократичні цінності, доповнивши їх новими механізмами більшого залучення громадськості [49].

Прийняти в країнах ЄС «Європейська хартія активної громадянської позиції», «Хартія відповідальності неурядових організацій» визнали, що ГО репрезентують «справжній» голос громадян, тобто діють виключно задля суспільного блага [64, с. 40].

Отже ГО в країнах ЄС повинні дотримуватися принципів прозорості й підзвітності, яких дотримуються й ОБВ. В країнах ЄС набуло поширення проведення спільних заходів, взаємодопомога на шляху економічного і науково-технічного розвитку, співробітництво в економічному, культурному та соціальному розвитку, цивілізоване врегулювання суперечностей у соціальній сфері життєдіяльності суспільства.

В Україні в умовах військового стану набуває поширення волонтерська діяльність, яка регулюється Законом України «Про волонтерську діяльність» [84]. Волонтерська діяльність має підтримку населення, яке висловлює волонтерам пошану й довіру. Так проведено у грудні 2020 р. соціологічне опитування показало, що волонтерським організаціям довіряють - 66% [123], але згідно опитування в серпні 2022 р. рівень довіри громадян до волонтерських організацій зріс на 11% і складає 77% [125].

На нашу думку, це відбувається тому що діяльність (допомога) волонтерів є добровільною, безкорисною, соціально спрямованою й неприбутковою. По суті є формою благодійництва.

Слід підкреслити, що стратегічний курс України на інтеграцію в Європейський Союз зумовлює необхідність орієнтуватися на європейський досвід побудови високорозвиненого громадянського суспільства й активну участь громадськості у політичному житті. Розуміння того, що важливим постулатом європейських концепцій правової держави та громадянського суспільства є визнання ГО важливим системоутворюючим фактором держави, необхідним інтегруючим елементом між державою і людиною. В

країнах членах ЄС громадські об'єднання допомагають державі стати правовою, а суспільству – громадянським з демократичним врядуванням.

Слід зазначити, що діяльність ГО в країнах ЄС охоплює практично всі сфери життєдіяльності суспільства – економіку, освіту, науку, культуру, дозвілля тощо. В країнах ЄС побудована розгалужена мережа різних ГО: молодіжних, дитячих, жіночих, професійних, релігійних, ветеранських тощо. Всі вони створюють основу громадянського суспільства, стають вирішальним стабілізуючим фактором, гарантом демократичного розвитку держави. От же європейський досвід комунікації між владою і ГО є показовим в плані їх співпраці з метою посилення ролі ГО в житті суспільства, активізації участі громадян у політичному житті.

Таким чином, вдосконалення комунікацій між державою і громадськими об'єднаннями в умовах євроінтеграції України можливо в наступних напрямках:

- запропонувати зміни до Закону «Про громадські об'єднання» враховуючі рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи;
- використати практику країн ЄС з оприлюднення звітів ГО про результати виконання ними соціальних програм і проектів;
- сприйняти ГО, як повноцінних партнерів у захисті прав і свобод людини і громадянина;
- залучення органами державної влади ГО у заходах допомоги внутрішньо переміщеним особам; надання допомоги малозабезпеченим сім'ям;
- у заходах запобігання та протидії корупції через підвищення ролі ГО в антикорупційній діяльності серед громадян, підвищення їх антикорупційної культури та правової свідомості
- у здійсненні експертних і моніторингових функцій.

3.2. Пропозиції щодо підвищення ролі громадськості у взаємовідносинах з владою

Підвищення ролі громадськості у взаємовідносинах з владою можливе лише на шляху активного залучення громадян до вирішення питань пов'язаних зі сферою їх життєдіяльності. Активізація діяльності громадян і ГО можлива:

по-перше в таких формах, як: консультування, партнерство, делегування повноважень, спільне ухвалення рішень, громадські слухання, соціальне замовлення, громадський контроль;

по-друге, в основу взаємовідносин повинні бути покладені наступні принципи: прозорості, відкритості, наявності конкретної мети; зворотного зв'язку; залучення громадськості для участі в процесі підготовки (обговорення) та реалізації управлінського рішення, громадського контролю;

по-третє, через механізми громадського контролю, громадської експертизи, моніторингу, консультацій з громадськістю питань, що мають першочергове значення для суспільства [7].

Підкреслимо, що ефективність взаємовідносин громадськості з ОВВ можливо лише за бажання ОВВ і громадськості співпрацювати, тобто бути відкрити до партнерства. За теоретичною концепцією нового публічного менеджменту («New public management») в межах концепції нової публічної служби («New public service») комунікації між ОВВ і громадськістю будуються не тільки на обміну інформацією, але й на «активній кооперації між комунікатором та реципієнтом задля вирішення нагальних проблем» [111]. Отже під час організації системи комунікації між ОВВ і суспільством формуються зв'язки між державними службовцями і громадськістю.

Однак аналіз стану розвитку громадянського суспільства в нашій країні свідчить про наявність низки проблем, що актуальні для влади і громадськості:

- непрозорість, закритість та забюрократизованість, які зберігаються в діяльності ОБВ, що перешкоджає налагодженню комунікації;
- недосконалість чинного законодавства, щодо діяльності ГО;
- не ефективність механізмів участі громадськості у формуванні та здійсненні державної політики;
- надмірне податкове навантаження, що гальмує діяльність ГО та здійснення ними фінансової підтримки благодійних організацій в наданні соціальних послуг населенню [122].

На думку дослідників реформа децентралізації – це намагання посилити готовність ОБВ налагоджувати співпрацю з громадськістю, покращити довіру громадян до ОБВ. Дослідниця С. Лізаковська пропонує наступні інструменти підвищення довіри, зокрема, індекс якості співпраці, що має шість складових: наявність інфраструктури співпраці (формальні рамки взаємовідносин між НДО та ОБВ); публічна доступність елементів інфраструктури співпраці (інформація про фінансові і позафінансові форми співпраці) через доручення виконання завдань ОБВ, або надання ОБВ приміщення для ГО на преференційних засадах, існування дорадчих й ініціативних груп зі сторони НДО, консультація щодо законопроектів, а також взаємне інформування ОБВ і ГО про плановані заходи і співпраця в даній сфері; поінформованість і думка ГО щодо умов співпраці з інфраструктурою ОБВ, які є їх головними партнерами; задоволення результатом організацій від співпраці з публічним сектором, тобто інтегрований показник щодо загальної оцінки, рівня довіри, готовність поставити дану співпрацю за взірць [48, с.309-310]

Так опитування (взимку 2020р.), щодо громадської активності громадян в рамках «Програми сприяння громадській активності «Долучайся!», за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) показало, що залучення українців до діяльності ГО є незначним (17%), але їх зацікавленість та обізнаність щодо ГО на високому рівні (67%)

[100]. Що характеризує достатньо низку громадянську активність українців, які «виключають можливість індивідуальної громадянськості – і це є проблемні аспекти комунікацій громадянського суспільства із державою» [54, с. 285].

На думку І. Матвєєнко до проблемних аспектів комунікації можна віднести: «небажання брати відповідальність за те, що відбувається в суспільстві; інфантильне відчуття власної особистої безвідповідальності; перекладання вирішення суспільно-політичних проблем на державну владу; егалітаристське розуміння справедливості; нетерпимість до відмінностей у становищі, доходах, інтересах, індивідуальних здібностях» [54, с. 285].

Центром Розумкова в лютому 2020р. було проведено опитування, щодо довіри громадян державному апарату. Дослідження виявило, що громадяни не довіряють державному апарату (чиновникам) (77%) [74], ще більше зросла недовіра до чиновників (недовіряють - 78%) в грудні 2020 р. [123]. В липні-серпні 2021 р. недовіра до державного апарату (чиновників) зменшилась, але лише на 2% (недовіряють 76%) [19]. Однак лише з початком війни рівень довіри почав зростати, опитування проведено в серпні 2022 року показало, що чиновникам недовіряють вже 46% [125].

Підвищення довіри, вважаємо характеризують зміни в комунікативній діяльності ОБВ і суспільства, тобто в умовах воєнного стану почали будуватися нові взаємовідносини держави і суспільства. Цікавим є висловлювання Н. Драгомирецької, що наполягає на тому, що вимірювання ефективності взаємовідносин ОБВ і суспільства напряму залежить від рівня впливу, тобто в практичному вимірі комунікативна діяльність є практичним видом загальної діяльності та складовою процесу взаємовідносин влади і суспільства [20, с.14].

Отже підвищення довіри громадян до ОБВ можливо лише в рамках ефективної комунікації, тобто співпраці між ОБВ і громадськими організаціями [43].

Важливими механізмами та інструментами налагодження партнерських

взаємовідносин та суспільного діалогу між ОБВ і громадянським суспільством є наступні:

- участь інститутів громадянського суспільства у розробці проектів законодавчих актів з питань суспільно-економічного розвитку держави;
- громадський контроль з боку інститутів громадянського суспільства за діяльністю ОБВ, процесом підготовки та виконання ОБВ прийнятих рішень;
- моніторинг громадської думки, щодо прийнятих рішень з метою забезпечення зворотного зв'язку з громадськістю та своєчасного реагування на її пропозиції та зауваження;
- громадська експертиза – ефективності прийнятих ОБВ рішень та експертні пропозиції ОБВ, що до підвищення їх результативності та ефективності;
- участь ГО у наданні соціальних послуг населенню, згідно з укладеними з ОБВ договорами;
- врахування громадської думки при формуванні та реалізації державної політики, шляхом утворення спільних консультативно-дорадчих органів, експертних груп, рад і комісій;
- співпраця інститутів громадянського суспільства з ОБВ щодо підготовки та перепідготовки кадрів, спільне навчання держслужбовців і представників ГО навичкам ефективної комунікації;
- реалізація спільних інформаційних, аналітично-дослідницьких, благодійних і соціальних проектів [43].

На думку вчених А. Мельник, А. Васіна, Н. Кривокульська комунікації між ОБВ та ГО «покликані забезпечити виконання наступних функцій: інформаційної, мотиваційної, контрольної, експресивної» [55].

Національний інститут стратегічних досліджень пропонує такий перелік необхідних умов побудови ефективної взаємодії ОБВ і громадськості:

- «інформаційна відкритість з боку ОБВ, вчасне інформування про

підготовку політичних рішень;

- адаптування законодавчої бази до сучасних викликів, усунення колізій і прогалин, що має забезпечити результативність, прозорість процедур консультацій із громадськістю, повноцінне здійснення громадського контролю, громадських експертиз;

- активізація громадського контролю за діяльністю органів ОБВ та місцевого самоврядування, створення додаткових механізмів ефективного контролю громадськості у сферах, які ще не перебувають у правовому полі [135].

Підводячи підсумки можна зазначити, ефективна комунікація між ОБВ та громадськістю можлива лише на їх готовності співпрацювати та нормативно-правовій основі, що дозволяє це робити. Саме тому залучення громадськості до публічного управління, прийняття і реалізації державно-управлінських рішень, контролю за їх виконанням дозволяє налагодити ефективну співпрацю між ОБВ та громадянським суспільством. Однак тільки демократична держава дозволяє існування громадянського суспільства, впливаючи опосередковано або прямо на його розбудову. Саме в демократичній державі можлива співпраця громадянського суспільства з владою, а ОБВ повинні бути підконтрольні громадськості і діяти в інтересах народу, оскільки джерелом влади є народ.

Таким чином, в громадянському суспільстві, як «самосвідомої, самоврядної недержавної ланки Українського народу» [14] змінюється роль державної влади, яка за рахунок розширення участі громадян у державних справах перестає бути єдиним центром прийняття суспільно значущих рішень. ОБВ і ГО в таких умовах стають рівними учасниками процесу комунікації, при вирішенні суспільних справ. Інституції громадянського (НГО, ОСН, асоціації, союзи, спілки тощо) суспільства не просто впливають на державну політику, але й беруть участь у впровадженні спільно вироблених рішень. ГО включаються у процес публічного управління, як самостійні суб'єкти, що поряд з ОБВ несуть відповідальність за вирішення

наважливих для суспільства проблем.

Отже головне завдання держави полягає в тому, щоб створити умови для розвитку громадянського суспільства. Залучити його інститути до співпраці з метою покращення життя населення через надання йому якісних публічних, соціальних, управлінських послуг. С. Франк вважає, що держава повинна створити умови для розвитку громадянського суспільства, сприяти формуванню у громадян обов'язку активної участі в суспільному житті, з чого на думку вченого і починається справжня демократія [110, с. 86].

Тобто громадянське суспільство, вважає М. Орзіх і з думкою якого ми погоджуємось «формується на засадах суспільних (тобто позадержавних) відносин, а також через самопрояв інтересів та волі окремих людей та їх асоціацій, діяльність яких відбувається у вільному від державного впливу суспільному просторі» [72, с. 67-68].

Громадянське суспільство не є протиположним державі во орієнтується на співпрацю з її інститутами, зокрема ОБВ, на надання ним необхідної допомоги та сприяння у реалізації покладених на них завдань. Згідно ст.3 Конституції «Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави... Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [34].

Держава відповідає перед людиною за свою діяльність, а у громадянського суспільства є право контролювати діяльність держави, здійснюючи публічну перевірку її діяльності «на відповідність проголошеним нею цілям, коригування цієї діяльності і самих цілей, підпорядкування політики держави, діяльності її органів і посадових осіб інтересам суспільства, а також нагляд громадянського суспільства за діяльністю державних органів та органів місцевого самоврядування, спрямованою на захист і забезпечення прав і законних інтересів людини та фундаментальних свобод, і на повагу до них» [14]. Громадський контроль, як механізм громадянського суспільства забезпечує баланс інтересів між владою й громадськістю. Найважливіше завдання громадянського

суспільства – змусити державу бути справедливою та ефективною.

Вивчення європейського досвіду комунікації ОБВ і громадськості дозволяє використати в Україні наступні моделі комунікації: консультації, спільне прийняття рішень, обов'язкове інформування громадян про публічні справи. Їх використання дозволяє ОБВ не тільки отримати впливати на, але й посилити можливості громадян впливати на рішення влади. Так громадськість може заблокувати або підтримати ініціативу ОБВ, надати пропозиції щодо впровадження їх в суспільне життя.

Аналізуючи взаємовідносин держави та суспільства в Україні В. Алексєєв наголошує на доцільності створення громадських рад як ключового елементу системи комунікації між державою та суспільством в публічному управлінні. Вчений обґрунтовує необхідність створення організаційно-координуючого та консультативно- дорадчого органу з метою налагодження взаємовідносин між ОБВ та ГО в публічному управлінні, від ефективної комунікації яких формується громадянське суспільство в Україні [1, с.13].

Отже підвищення ролі громадськості у взаємовідносинах з владою можливо, якщо відносини між владою й громадськістю будуть будуватися на основі принципів прозорості та відкритості. Через залучення громадян до безпосередньої участі в процес прийняття владних рішень. Причинами, які вказують на необхідність розвитку інститутів громадянського суспільства вважає дослідниця С. Лізаковська є: «по-перше, обтяження публічних фінансів. Держава не може задовольнити всі суспільні очікування, і робить вибір, яка соціальна група не отримає належного фінансування. По-друге, поява нових акторів у державі громадські організації, фонди, об'єднання, які ставлять собі за мету – впливати на публічні справи. По-третє, посилення ролі ЗМІ, які висвітлюють проблемні питання, на яких не концентруються представники влади. По-четверте, нові технології, які створюють можливості для швидкого доступу до інформації про публічні справи. По-п'яте, загроза перетворення громадян тільки на споживачів послуг» [48, с. 308-309].

Вказані причини спонукають ОБВ співпрацювати з громадянами, тим самим розвивати громадянське суспільство, а ГО виступати, як партнери влади для задоволення потреб громадян, захисту їх прав та інтересів. Саме тому, країни ЄС активно залучають громадян, ГО до формування та реалізації публічної політики в усіх сферах суспільного життя. Така співпраця громадськості й влади дозволяє звільнити державу від реалізації окремих надмірно обтяжливих для неї соціальних завдань, в той же час зберігаючи високі соціальні стандарти для населення (так, у Німеччині залучення ГО дає змогу державі заощаджувати 30-37% вартості наданих послуг) [68, с. 126].

Також прикладом ефективної комунікації між владою і ГО в країнах ЄС є співпраця громадськості і місцевих ОБВ, а також органів місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування – це не тільки форма самоорганізації, це одна з форм публічної влади, що дає можливість громадам самостійно і під свою відповідальність вирішувати коло питань, що стосуються інтересів членів місцевого співтовариства. Наприклад, в Польщі, як зазначають В. Ємельянов і С. Лізаковська на законодавчому рівні визнано, що органи місцевого самоврядування незалежні від державних органів. У той же час законодавство визначає випадки, коли вони можуть втручатися у сферу місцевого самоврядування, виконуючи контрольну функцію [26, с. 72]. В Польщі предметом ведення локального управління (ОМС) є окрема одиниця – гміна [112, с. 116].

Саме через органи МС можна оперативне реагувати на рівень задоволення громадян тією політикою, що реалізує влада. Наприклад, в країнах ЄС, як показує практика, ЦОВВ передають частину своїх виконавчих функцій на місцевий рівень. ЦОВВ можуть фінансувати виконання локальних програм через центри надання послуг, центри соціальної допомоги та ін. Місцеві органи активно співпрацюють з НДО з вирішення проблем економічного і соціального характеру, зокрема у сфері охорони

здоров'я, у сфері утилізації сміття, чистоти повітря, води, землі, у профілюванні територій на різні цілі.

Так само ГО не можуть діяти ефективно без підтримки ОМС, які беруть участь у реалізації місцевих програм. ГО необхідні ОБВ, оскільки допомагають їм краще реагувати на проблеми, які виникають на місцевому рівні. Крім того, контроль громадськості над роботою ОБВ підвищує якість і ефективність прийнятих органами рішень.

Співпраця ОБВ на місцевому рівні з громадськістю характеризується збільшенням кількості суб'єктів та акторів у виробленні та реалізації публічно-управлінських рішень [106, с. 6]. Нові актори можуть пропонувати нові погляди на розв'язання місцевих проблеми, а також вимагати від влади використовувати доступний фінансовий та організаційний ресурс.

Отже співпраця ОБВ з громадськістю виступає запорукою конструктивної реалізації державної політики, а також контролю за її реалізацією. На нашу думку, підвищення ефективності комунікації ОБВ з громадськістю можливо через активне залучення ГО до реалізації державно-управлінських рішень, що мають важливо значення для громадян.

Підкреслимо, що наявність інститутів громадянського суспільства є показником демократичності країні, а їх участь у суспільному житті, як партнерів ОБВ дозволяє побудувати ефективну систему комунікації між владою та громадськістю. Варто звернути увагу на то, що співпраця ОБВ і громадських організацій у вирішенні соціальних, економічних проблем є індикатором, що характеризує розвиток громадянського суспільства. Саме громадянське суспільство спрямовано на подолання криз у країні, запобігає конфліктам між громадянами й владою, які можуть мати негативний вплив на демократичні процеси в країні. А наявність громадського контролю, його об'єктивність, прозорість, відкритість, сприяє подоланню недовіри між громадянами та владою, оскільки залучення інститутів громадянського суспільства до державотворення дає громадянам змогу впливати на прийняття важливих для суспільства політичних рішень.

Таким чином, підвищення ролі громадськості у взаємовідносинах з владою можливо по-перше, через процеси залучення громадськості у вироблення, прийняття і реалізацію державної політики; по-друге через налагодження ефективної комунікації між ОБВ і громадськістю; по-третє, через посилення довіри влади до представників громадськості, і громадян до ОБВ за допомогою офіційно зафіксованих інструментів оцінки; по-четверте, через запровадження громадського контролю за діяльністю ОБВ і місцевого самоврядування як способу залучення громадян до управління суспільством та державою

Висновки до розділу 3

В умовах євроінтеграції України комунікації між владою і громадськістю спираються на досвід країн ЄС з побудови громадянського суспільства. Використовуючи цей досвід, вдосконалення комунікації між державною владою та громадськістю відбувається в наступних напрямках:

- ГО враховуючі рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи отримують більше повноважень, щодо контролю за діяльністю ОБВ;
- ГО використовуючи практику країн ЄС оприлюднюють власні звіти про результати виконання ними соціальних програм і проектів;
- ГО виступають повноцінними партнерами у захисті прав і свобод людини і громадянина;
- ГО в умовах військового стану залучаються органами державної влади у заходах допомоги внутрішньо переміщеним особам; надання допомоги малозабезпеченим сім'ям;
- ГО приймають участь у заходах запобігання та протидії корупції через їх діяльність в підвищенні антикорупційної культури та правової

свідомості громадян;

- ГО регулярно здійснюють експертизу публічно-владних рішень та моніторинг діяльності ОБВ.

Підвищення ролі громадськості у налагодженні ефективної комунікації між ОБВ і громадськістю відбувається через:

- активне залучення громадян до прийняття й реалізації владно-управлінських рішень, що стосуються соціально-економічних питань, для цього потрібне організувати проведення:

- постійні консультації ОБВ з громадськістю, делегування владних повноважень з надання послуг населенню ГО

- проведення громадських слухань, щодо важливих політичних рішень.

Визначено, що партнерські взаємовідносини влади і суспільства будуються на принципах: прозорості, відкритості, зворотного зв'язку; через механізми громадського контролю, громадської експертизи, моніторингу, консультацій з громадськістю стосовно питань, що мають першочергове значення для суспільства

Отримані результати, показують що роль громадськості у взаємовідносинах з владою відбувається на шляху постійного залучення громадськості у вироблення, прийняття і реалізацію державної політики. Отже налагодження ефективної комунікації між ОБВ і громадськістю відбувається через посилення довіри влади до представників громадськості, і громадян до ОБВ за допомогою офіційно зафіксованих інструментів оцінки, громадського контролю за діяльністю ОБВ і місцевого самоврядування.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі наведено теоретичне узагальнення та подано вирішення наукового завдання, що полягає у з'ясуванні та розгорнутій характеристиці конституційно-правових засад комунікації між державою та громадськістю в умовах децентралізації влади, а також визначенні шляхів використання в Україні досвіду країн ЄС з побудови ефективної комунікації між державою та громадськістю.

На основі одержаних результатів сформульовано низку висновків і пропозицій:

1. Охарактеризовано зміст та сутність комунікації між державою та громадськістю в умовах децентралізації влади, що відбувається за допомогою ГО та їх комунікації з органами державної влади, тому що ГО є важливим компонентом сучасної демократичної держави; мета ГО виявлення і реалізація інтересів своїх членів в економічній, соціальній, екологічній, культурній та інших сферах; ГО в умовах громадянського суспільства примушені впливати на державу та її органи, а тому мають певну автономність, оскільки держава безпосередньо не втручається в їх діяльність, а лише здійснює їх нормативно-правове регулювання відповідно чинного законодавства.

2. Проведений аналіз нормативно-правової основи формування взаємовідносин між владою та громадськістю в Україні показує, що в Україні є нормативно-правова основа для створення ГО, як основи громадянського суспільства. Для посилення ролі ГО пропонуємо закріплення в українському законодавстві принципу транспарентності, а також принципів відкритості, прозорості, гласності та підзвітності ОВВ, права доступу громадськості до процесу прийняття політичних рішень.

3. Вивчення європейського досвіду показує, що налагодження ефективної взаємодії влади з громадянами та ГО відбувається на основі

рівноправних партнерських відносин. ОБВ отримують можливість інформувати суспільство про свою діяльність, а також отримати з боку громадськості оцінку власної діяльності. Євроінтеграція України прискорює процес зростання ролі ГО у виробленні державної політики, та вирішенні завдань спрямованих на соціально-економічний розвиток суспільства.

4. Аналіз стану комунікативної взаємодії між органами і влади та громадськістю на прикладі Миколаївської ОДА показує, що ОБВ приймають активну участь у процесі комунікації з населенням, інформує його о прийнятих рішеннях. а громадськість отримає можливість контролювати виконання рішень прийнятих ОБВ і повідомляти їх про проблеми в їх реалізації через зворотній зв'язок, процес двостороннього обміну інформацією між владою і громадськістю.

Аналіз комунікативної взаємодії між Миколаївської ОДА та громадськістю показує, що в умовах децентралізації державної влади, ОБВ за допомогою громадськості мають можливість формувати та ефективно реалізовувати державну політику в усіх сферах суспільного життя, інформуючи громадськість щодо діяльності ОБВ, а громадськість інформувати ОБВ про результати їх реалізації.

5. Основними механізмами взаємовідносин органів влади Миколаївської області з громадськістю є:

- інформаційний (система інформування населення про діяльність ОБВ);
- ідеологічний (формування громадської думки за допомогою ЗМІ, сучасних інтернет-технологій, інтернет платформ);
- аналітичний (використання недержавних науково-дослідницьких організацій, для здійснення прикладних досліджень, проведення консультацій та вироблення рекомендацій);

- громадського моніторингу (відстеження загальних тенденцій та змін, що відбуваються в суспільстві), вивчення громадської думки щодо рішень ОБВ;

- громадської експертизи діяльності ОБВ з надання послуг та розроблення плану заходів щодо реалізації експертних пропозицій.

6. Результати дослідження показують, що перспективи комунікацій між владою і ГО в умовах євроінтеграції України відбуваються на шляху побудови розгалуженої мережі різних ГО: молодіжних, дитячих, жіночих, професійних, релігійних, ветеранських тощо. Співпраці влади і ГО з метою посилення ролі ГО в житті суспільства, активізації участі громадян у політичному житті.

7. Підвищення ролі громадськості у взаємовідносинах з владою можлива через використання таких форм, як: консультування, партнерство, делегування повноважень, спільне ухвалення рішень, громадські слухання, соціальне замовлення, громадський контроль; запровадження у взаємовідносинах принципів прозорості, відкритості, зворотного зв'язку, громадського контролю, громадської експертизи, моніторингу, консультацій з громадськістю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєв В. М. Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в Україні: управлінський аспект : автореф. дис д-ра наук з держ. упр. : спец. 25.00.01 “Теорія та історія державного управління” / В. М. Алексєєв ; Ін-т законодавства Верховної Ради України. – К., 2012. – 36 с.
2. Андрущенко В. Організоване суспільство / Інститут вищої освіти АПН України. – К., 2006. – 350 с.
3. Архипова Є.О., Дмитренко Н.О. Ефективна комунікація між органами державної влади та громадськістю як умова розвитку демократичного суспільства / Є.О. Архипова, Н.О. Дмитренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – №1. – С. 92-96. – Режим доступу: https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/st-16_Dmitrenko_Grom.radi.pdf
4. Барбер Б. Сильна демократія: політика учасницького типу // Демократія: Антологія / Упоряд. О. Проценко. – К.: Смолоскип, 2005. – С. 254 - 262.
5. Басзасалюков О.В., Бебик В.М. PR в органах державної влади та місцевого самоврядування/ О. В. Басзасалюков, В. М. Бебик та ін.; За заг. ред. В. М. Бебика, С. В. Куніцина. - К.; Сімферополь: МАУП, 2003. – 240 с.
6. Берталанфі Л. Загальна теорія систем. Критичний огляд. Дослідження із загальної теорії систем. / Загальн. ред. В.М. Садовського та Е.Г. Юдіна. – Львів: Літопис, 1999. – 281 с.
7. Взаємодія держави та інституцій громадянського суспільства: роз'яснення Міністерства юстиції України від 03.02.2011 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n001832311/>
8. Взаємодія з громадськістю в умовах реалізації адміністративної реформи; Івано-Франківський центр науки, інновації та інформатизації. – Івано-Франківськ, 2012. – 195 с.

9. Влада і суспільство: діалог через громадські ради : монографія / Ю. Ж. Шайгородський, Т. С. Андрійчук, А. Я. Дідух [та ін.] ; за заг. ред. Ю. Ж. Шайгородського. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2011. – 148 с.
10. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії «громадянське суспільство» / Ю. Габермас. – Львів: Літопис, 2000. – 320 с.
11. Гард. Сіті. Усі новини міста - у telegram. Разом переможемо! [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://thegard.city/articles/239823/udari-po-mikolaevu-vozneshensku-yuzhnoukrainsku>
12. Гостева О. М. Європейський досвід взаємодії органів державної влади та громадських організацій. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток». № 9, 2017. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1124>
13. Громадська експертиза Стратегії розвитку Березанської селищної ОТГ до 2024р. с.м.т. Березанка 2021 р. Міжнародний фонд Відродження. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.frgn.mk.ua/wp-content/uploads/2021/04/Dod%202.1%20SEO%20Kab.pdf>
14. Громадський контроль і права людини. Українська Гельсінська спілка з прав людини. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://helsinki.org.ua/>
15. Громадські організації та органи державного управління : питання взаємовідносин : [монографія] / за заг. ред. Н. Р. Нижник, В. М. Олуйка. – Хмельницький: Вид-во ХУУП. – 236 с.
16. Демократичне врядування, права людини і розвиток громадянського суспільства. Портал практик. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dhrp.org.ua/uk/news/299-20131210-ua-2>
17. Директива європейського парламенту і ради (ЄС) 2018/1972 від 11 грудня 2018 року про запровадження Європейського кодексу електронних

комунікацій (Нова редакція) – Режим доступу:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_013-18#Text

18. Діалог суспільства і влади: європейські правові стандарти і досвід» / В. М. Литвин. – К.: Парламентське вид., 2011. – 40 с.

19. Довіра до інститутів суспільства та політиків, електоральні орієнтації громадян України (липень–серпень 2021р.). Разумков центр.10.08.2021. [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/dovira-do-institutiv-suspilstva-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-ukrainy>

20. Драгомирецька Н. М. Комуникативна діяльність в державному управлінні: теоретико - методологічний аспект : автореф. дис... д-ра наук з держ. упр. / Н. М. Драгомирецька; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2007. – 36 с.

21. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К.: НАДУ, 2010. – 820 с.

22. Європейський досвід державного управління: Курс лекцій / Уклад.: О.Ю.Оржель, О.М.Палій, Ю.Д.Полянський, С.М.Гладкова, С.В.Соколик, П.І.Крайник, Т.О.Гусаченко; За заг. ред. О.Ю.Оболенського, С.В.Сьоміна, А.О.Чемериса, С.В.Загороднюка, О.Л.Приходько, Л.О.Воронько. – К.: Вид-во НАДУ, 2007. – 76 с.

23. Євтушенко О. Н. Державне управління (Основи теорії державного управління) : [навчальний посібник у трьох частинах] Ч. 1. Основи теорії державного управління. / О. Н. Євтушенко, В. І. Андріяш. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. – 268 с.

24. Євтушенко О.Н. Демократизація державної влади і місцевого самоврядування на принципі субсидіарності: досвід Німеччини / О. Н. Євтушенко // Наукові праці : [науково-методичний журнал]. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2008. – Т. 93. – Вип. 80. – Серія Політичні науки. – С. 76-81.

25. Євтушенко О.Н. Проблеми децентралізації державної влади і місцеве самоврядування в Україні./ О.Н. Євтушенко. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – Вип. 29. – С. 323-329.
26. Ємельянов В. М. Структура і особливості функціонування органів місцевого самоврядування в республіці Польща. / В. М. Ємельянов, С. В. Лізаковська // Наукові праці ЧДУ імені Петра Могили. – Серія : Державне управління. – 2015. – Т. 263, Вип. 252. – С. 70-77.
27. Єрхан О.В. Комунікативна політика урядових структур: європейський та український досвід. Юридичний науковий електронний журнал. №7, 2021. с. 280-282. – Режим доступу: http://lsej.org.ua/7_2021/72.pdf
28. Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015
29. Запровадження комунікацій у суспільстві /За заг. ред. Н.К. Дніпренко, В.В. Різуна – К.: ТОВ «Вістка», 2009. – 56 с.
30. Карпенко О. О., Миронова О. В. Проблеми комунікації влади і суспільства як виклик для держави. Електронне «Державне управління: удосконалення та розвиток» – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1944>
31. Карпчук Н. П. Засади комунікаційної політики: досвід країн-членів Європейського Союзу [Текст] : монографія / Н. П. Карпчук. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – 440 с.
32. Клименко О. «Фабрики думок»: вплив неурядових організацій на політику демократичних держав / О. Клименко // Політичний менеджмент. – 2007. – № 7. – С. 90-99.
33. Комунікація: демократичні стандарти в роботі органів державної влади : навч. посіб. / [за заг. ред. Н. К. Дніпренко]. – К. : ТОВ «Вістка», 2008. – 164 с.

34. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 (редакція від 02.03.2014) // [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

35. Конституційний Суд України. Офіційний веб-сайт. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України (за рішеннями, висновками).11.1. Громадські об'єднання. – Режим доступу: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/111-gromadski-obyednannya>

36. Корнієвський О. А. Громадські об'єднання у системі національної безпеки держави: [монографія] / О. А. Корнієвський. – К.: Альтерпрес, 2010. – 396 с.

37. Косенко Ю. В. Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб. / Ю. В. Косенко. – Суми : Сумський державний університет, 2011. – 187 с.

38. Костенко А. М. Вплив інститутів громадянського суспільства на євроінтеграційні процеси України : монографія / А. М. Костенко. – Суми : Сумський державний університет, 2018. – 411с.

39. Костенко А.М. Роль інститутів громадянського суспільства в контексті євроінтеграційних процесів України. Спеціальність 23.00.02 - політичні інститути та процеси (052 - Політологія) 05 - Соціальні та поведінкові науки. Чернівці – 2020. – 436 с.

40. Кошеленко К. Кожен українець може отримати міжнародну допомогу – заступник міністра соцполітики. 2022. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/news/22059.html>

41. Кравчук В. М. Громадські організації і держава : взаємовідносини в умовах формування громадянського суспільства в Україні (теоретико-правові аспекти) : [монографія] / В. М. Кравчук. – Тернопіль : Терно-граф, 2011. – 260 с.

42. Крутій О. М. Діалогова взаємодія органів влади та громадськості як умова демократизації державного управління: автореф. дис д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02 / О. М. Крутій; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіон. ін.-т держ. упр. – Х., 2010. – 36 с.

43. Крутій О.М. Сучасний стан діалогової комунікації між органами державної влади та громадськістю в українському суспільстві. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2012. № 2. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=386>
44. Купрій В., Паливода Л. Громадська експертиза та громадський моніторинг діяльності органів влади : навч. посіб. / Купрій В., Паливода Л. – К. : Макрос, 2011. – 200 с.
45. Кучабський А.Г., Бажинова О.А. Механізми комунікації влади та громадськості в умовах глобалізації / А.Г. Кучабський, О.А. Бажинова // Публічне управління: теорія та практика. – 2012. – № 4 (12). – С. 196–201
46. Лассуел Г. Комунікативний процес та його структури // Сучасні проблеми соціальної комунікації. – К.,1996. – 342 с.
47. Лахижа М., Черчатий О. Реалізація програми «Призна адміністрація» та проведення конкурсів з метою вдосконалення діяльності органів влади: польський досвід. Вісник державної служби України. – 2007. № 3. – С. 42–47.
48. Лізаковська С.В. Розвиток механізмів взаємодії органів публічного управління з інститутами громадянського суспільства. 25.00.02 - механізми державного управління. дисер. – Миколаїв. – 2021. – 338с.
49. Лісабонський договір ЄС набув чинності. Політика. Радіо свобода. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/1892305.html>
50. Лоцихін О. Комунікативна функція у системі функцій сучасної держави [Електронний ресурс] / О. Лоцихін // Комунікація. – 2013. – № 3. – С. 18 – 27. Режим доступу: http://pdp.org.ua/images/stories/materials/Communication_3_Apr2013.pdf
51. Луман М. Влада. / Пер. з нім. А. Ю. Антоновського. – Л.: Праксис, 2001. – 256 с.
52. Мазур В. Г. Комунікації як механізм взаємодії державних органів влади та громадськості на регіональному рівні / В. Г. Мазур. // Державне

управління: удосконалення та розвиток. – 2011. – № 8. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2011_8_9.

53. Малиновський В. Я. Державне управління : навч. посібник / В. Я. Малиновський. – Луцьк : Волин. держ. унт ім. Лесі Українки, 2000. – 558 с.

54. Матвєєнко І. В. Вплив засобів масової інформації на становлення громадянського суспільства: теоретичний аспект. Університетські наукові записки. – 2010. – № 2. – С. 283-290.

55. Мельник А. Ф. Менеджмент державних установ і організацій / А. Ф. Мельник, А. Ю. Васіна, Н. М. Кривокульська / За ред. А. Ф. Мельник. – Київ : ВД “Професіонал”, 2006 р. – 464 с.

56. Мельникова К. Комунікації як складова підвищення ефективності роботи керівників органів державної влади [Електронний ресурс]/К. Мельникова, Ю. Боковикова //Комунікація. – 2013. – №.3. – Режим доступу: http://www.yl.edu.te.ua/Progets/AccessPoint/docs/Communication_3_Apr2013.pdf

57. Миколаївська обласна державна адміністрація. Миколаївська обласна військова адміністрація. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.mk.gov.ua/ua/gromad/>

58. Миколаївська обласна державна адміністрація. Миколаївська обласна військова адміністрація. Новини. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.mk.gov.ua/ua/news>

59. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043 –

60. Модернізація суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін/ Монографія. За ред. д-ра екон. н., проф. А. Ф. Мельник. – Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка». – 2009 – 528 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://library.tneu.edu.ua/files/EVD/dumka09/Modernizacija%20Syspilnogo%20Sektary.pdf>.

61. Моніторинг діяльності органів місцевого самоврядування щодо створення умов для розвитку громадських організацій та органів самоорганізації населення. Аналітичний звіт за підсумками виконання проекту “Вплив місцевої влади на розвиток третього сектору” /В.І. Брудний, А.С. Крупник, О.С. Орловський. – Одеса: ХОББІТ ПЛЮС, 2008. – 152 с.

62. Моніторинг додержання прав дітей у територіальних громадах в умовах воєнного стану Кривоозерською селищною радою Миколаївської області. 20/07/2022. [Електронний ресурс] https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/monitoring-doderzhannya-prav-ditej-u-teritorialnih-gromadah-v-umovah-voyennogo-stanu-krivoozerskoyu-selishchnoyu-radoyu-mikolayivskoyi-oblasti

63. Моніторинг дотримання прав ВПО у Первомайській міській територіальній громаді Миколаївської області. 22/04/2022. [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://ombudsman.gov.ua/news_details/monitoring-dotrimannya-prav-vpo-u-pervomajskij-miskoyi-teritorialnij-gromadi-mikolayivskoyi-oblasti

64. Мороз О. М. Перспективи розвитку взаємовідносин держави і громадських об’єднань в умовах зближення України з Європейським Союзом / О. М. Мороз // Jurnalul juridic national: teorie si practica. – 2014. - № 5 (9). – С. 39-45.

65. Мороз О.М. Правові форми взаємовідносин держави і громадських об’єднань в Україні в епоху глобалізації : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, 2015. – 249 с.

66. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.nerc.gov.ua/teritorialni-organi/mikolayivska-oblast>

67. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки : Указ Президента України від 26 лютого 2016 року № 68/2016. Урядовий кур’єр. 2016. – № 41.

68. Національні та міжнародні механізми фінансування громадянського суспільства. Міжнародні заходи зміцнення довіри між державою та громадянським суспільством. – Київ : Фенікс, 2012. – 336 с.

69. Нестеренко О., Білецький А., Бадер М. Вплив місцевих громадських організацій на впровадження антикорупційних реформ в регіонах України. Резюме моніторингового звіту 12/2019. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/zvit-210x210-1e.pdf>

70. Новітні інформаційно-комунікаційні технології в модернізації публічного управління: зарубіжний і вітчизняний досвід : матеріали II наук.-практ. семінару, 25 квітня 2014 р., м. Дніпропетровськ / редкол. : В. М. Дрешпак (голов. ред.). – Д.: ДРІДУ НАДУ, 2014. – 116 с.

71. Олексик Х., Данканич О. Соціально-правові, політичні та організаційні питання євроінтеграції України.. Збірник наукових праць за матеріалами науково-практичної конференції (м. Ужгород, 29-30 листопада 2007 р.). Серія «Євроінтеграція: Український вимір» – Вип. 9. – Ужгород 2008. – С. 24-43.

72. Основи правознавства: Навчальний посібник / За ред. С. В. Ківалова, М. П. Орзіха. – Одеса: «Юридична література», 2003. – С. 67-68.

73. Основні джерела інформації українців. Укрінформ. 24 жовтня 2022. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3372383-osnovni-dzerela-informacii-ukrainciv.html>

74. Оцінка громадянами діяльності влади, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків, електоральні орієнтації громадян (лютий 2020р. соціологія) Разумков центр. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-diialnosti-vlady-riven-doviry-do-sotsialnykh-instytutiv-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-liutyi-2020r>

75. Парсонс В. Публічна політика: Вступ до теорії й практики аналізу політики / В. Парсонс; пер. з англ. – К.: Вид. Дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 549 с.

76. Парсонс Т. Про соціальні системи. – К.: Смолоскип, 2002. – 832 с.

77. Питання Координаційної ради сприяння розвитку громадянського суспільства : Указ Президента України від 4 листопада 2016 р. № 487. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/487/2016#Text>

78. Пожидаєв Є. О. Неурядові організації у суспільно-політичному житті України: межі участі та пріоритети діяльності / Є. О. Пожидаєв // Стратегічні пріоритети. – 2007. - № 4 (5) – С. 19-25.

79. Порядок сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади. Постанова Кабінету Міністрів України від 05. 11. 2008 р. № 976. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-%D0%BF#Text>

80. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 // Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 25. – Ст. 252.

81. Про внесення змін до Закону України “Про волонтерську діяльність” щодо підтримки волонтерської діяльності” Закон України від 15.08.2022 р. – № 2519-IX. – Режим доступу : <https://document.vobu.ua/doc/14674>

82. Про внесення змін до Положення про координаційну раду сприяння розвитку громадянського суспільства в Миколаївській області. Розпорядження голови Миколаївської обласної державної адміністрації від 28.05.2021. – № 297-р

83. Про внесення змін до Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади. Постанова Кабінету Міністрів Ураїни від 6 березня 2019 р. № 180. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/180-2019-%D0%BF#Text>

84. Про волонтерську діяльність. Закон України. 3236-VI. поточна редакція від 03.09.2022 / Відомості Верховної Ради України, 2011 р., № 42, ст. 435. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>

85. Про громадські об'єднання. Закон України від 22 березня 2012 року № 4572- VI (поточна редакція -Редакція від 12.06.2022)// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 1, ст.1. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>

86. Про добровільне об'єднання територіальних громад. Закон України від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII (в редакції від 16 квітня 2017 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 13. – Ст.91 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.

87. Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади: Указ Президента України від 01.08.2002. №683//Офіційний вісник України. - 2002. - № 31. – Ст. 192.

88. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України № 28661 від 08.09.2005 року [зі змін. та доповн., від 13.05.2014 № 1263 - VIII]. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. - № 52. – Ст. 561. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/2866-15>

89. Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Указ Президента України від 31.07.2004 № 854 // Урядовий кур'єр. – 2004. – № 146. – Ст. 12.

90. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Указ Президента України від 15.09.2005. №1276 //Офіційний вісник України. – 2005. – № 38. – Ст. 17.

91. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 року № 996 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-п>.

92. Про Загальнодержавну програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Закон України / 1629-IV поточна редакція від 04.11.2018 / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 29, ст.367. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>

93. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF>.

94. Про затвердження Порядку залучення громадян до формування та реалізації державної політики. Постанова Кабінету Міністрів України від 06. 01. 2010 р. № 10996-2010-п, редакція від 15.09.2022. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>

95. Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади (в редакції від 12.05.2015). Постанова Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 року № 976. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-п>

96. Про звернення громадян : Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>

97. Про інформацію. Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.

98. Про молодіжні та дитячі громадські організації. Закон України від 01.12.1998 р. № 281-XIV (Редакція на 22.05.2021) / Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-14#Text>

99. Про об'єднання громадян: Закон України від 16.06.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. – № 34. – Ст. 504.

100. Про програму "Долучайся!" [Електронний ресурс] / – Режим доступу до ресурсу: <https://engage.org.ua/ukr/prohrama-spryiannia-hromadskij-aktyvnosti-doluchaj-s-ia/>

101. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України 15 вересня 1999 року № 1045-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999 № 45.

102. Про соціальний діалог в Україні. Закон України 2862-VI, поточна редакція від 27.05.2022 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 28, ст. 255.

103. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації: Указ Президента України № 212/2012 від 05.07.2013 р. // Офіційний вісник України. – 2012. - № 26. – Ст. 966.

104. Про схвалення Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.11.2007 № 1035-р // Офіційний вісник України. – 2007. - № 89. – Ст. 89.

105. Про схвалення Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018— 2021 роки (розпорядження Кабінету міністрів від 25 жовтня 2017 р. № 779-р). – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/npas/250383204>

106. Публічна політика та управління : наук. розробка / авт. кол. : С. О. Телешун, О. Р. Титаренко, С. В. Ситник, С. І. Вировий. – К. : НАДУ, 2010. – 36 с.

107. Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно правового статусу неурядових організацій у Європі № CM/Rec (2007) 144, прийняті Комітетом Міністрів 10.10.2007 р. на 1006-му засіданні заступників Міністрів.// [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://rm.coe.int/recommendation-cmrec-2018-11-civic-space-ukr/168097ed38>

108. Рогатіна Л. П. Громадський контроль над державою: сутність, механізми реалізації та перспективи розвитку: дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Лідія Петрівна Рогатіна. – О., 2011. – 202 с.

109. Романова Н. Ф. Формування ринку соціальних послуг на сучасному етапі в Україні. Innovative processes in education: Collective monograph. AMEET Sp. z o.o., Lodz, Poland, 2017. – P. 183-198. – Режим доступу : <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/14401>.

110. Рыбина Л. Б. Франк С.Л. об антиномии между гражданским обществом и государством. Система ценностей современного общества. – 2010. – № 13. – С. 82-86.

111. Семенченко А. І. Методи гарантованої обробки інформації в задачах оцінки стану та розвитку сфери інформаційно-комунікаційних технологій [Електронний ресурс] / А. І. Семенченко // . 1999. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/sem.htm>.

112. Сорока С.В. Реформа місцевого самоврядування в Польщі: історичні передумови, проблеми проведення та результати. / С.В. Сорока, С.М. Плевак. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2015. – № 4. – С. 113-119.

113. Соціальне партнерство – механізм реалізації прав людини, розбудови правової держави, громадянського суспільства : міжвідомчий наук. збірник / [наук. – досл. ін-т “Проблем людини”; за ред. А.І. Комарової та ін.]. – К., 2001. – Т. 24. – 778 с.

114. Соціологічне опитування Центру Разумкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uceps.org/ukr/poll.php?poll_id=1030

115. Статистичний моніторинг ділової активності підприємств: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / М. В. Пугачова, Н. О. Парфенцева, О. В. Гончар ; Національна академія статистики, обліку та аудиту. – К. : ТОВ „Видавничо-поліграфічний дім „Формат”, 2011. – 468 с.

116. Сучасна політична лексика : енциклопед. словник-довідник / за наук. ред. Хоми Н. – Львів : «Новий Світ-2000», 2015. – 198 с.

117. Теоретико правові засади громадського контролю за діяльністю органів державної влади : монографія / Л. Р. Наливайко, О. В. Савченко. – К.: «ХайТек Прес», 2017. – 276 с.

118. Терещенко Д.А. Організаційно-правове забезпечення комунікативної діяльності місцевих органів влади : дис. ... канд наук з державного управління: 25.00.02 / Діна Акрамівна Терещенко; Харківський РІДУ. – Харків, 2009. – 207 с.

119. Тихомирова Є.Б. Зв'язки з громадськістю: Навчальний посібник. – Київ: НМЦВО, 2001 – 560 с.

120. Ткачук М. Держава та громадянське суспільство. Динаміка їхньої взаємодії в Україні / М. Ткачук // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.spa.ukma.kiev.ua/article>

121. Тоффлер Е. Третя Хвиля / З англ. пер А. Євса. – К. : Вид. дім «Всесвіт», 2000. – 480 с.

122. Турій О. В. Окремі аспекти взаємодії організацій громадянського суспільства з органами державної влади як фактор розвитку громадянського суспільства. Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2017. – № 8. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1115>

123. Україна-2020: невинуватені очікування, неочікувані виклики. Підсумки року у дзеркалі громадської думки (грудень 2020р.) Соціологічна служба центру Разумкова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/ukraina2020-nevpravdani-ochikuvannia-neochikuvani-vyklyky-pidsumky-roku-u-dzerkali-gromadskoi-dumky-gruden-2020r>

124. Український Д. Статусне законодавство для непідприємницьких організацій //Державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства. Нові пріоритети / Збірник матеріалів всеукраїнської конференції, 12-13 листопада 2007 р. – К.: УНЦПД. – С.18-29.

125. Українці беззаперечно довіряють ЗСУ, а найменше чиновникам, суддям і політичним партіям Українська правда. 15 вересня 2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: : <HTTPS://WWW.PRAVDA.COM.UA/NEWS/2022/09/15/7367574/>

126. Управління охорони здоров'я Миколаївської облдержадміністрації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oblzdrav.mk.gov.ua/index.php/likuvalni-zakladi/302-golovna/1391-vidbulos-premiyuvannya-50-kraschih-pracivnikiv-galuzi-ohoroni-zdorovya-oblasti>

127. Усі новини міста - у telegram. Разом переможемо! [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://thegard.city/articles/135744/preskonferenciya-golovi-oda>

128. Федорів Т. В. Довіра як методологічна основа формування репутації органів державної влади // Економіка та держава. – 2013. – Вип.2. – С.127-130 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/2_2013/35.pdf.

129. Хабермас Ю. Моральна свідомість та комунікативна дія. – К.: Смолоскип, 2000. – 389 с.

130. Хабермас Ю. Відносини між системою та життєвим світом в умовах пізнього капіталізму. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://znl.boom.ua/bibl/Hbrms.htm>

131. Хомов С. Громадський моніторинг як форма громадського контролю за діяльністю державною фіскальною службою України // Часопис академії адвокатури України. – 2015. – Том. 8. – №4. – С. 138-143.

132. Цюблер Г. Швейцарія – стабільна, конкурентоспроможна країна: досвід для України. Економічний часопис-XXI. – № 1–2. 2010. – С. 21–25. – Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/45518/07-Tsiubler.pdf?sequence=1>

133. Черкашина Т. О. Недержавні громадські організації як суб'єкт надання соціальної допомоги населенню. Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право : збірник наукових праць. – Київ, 2010. № 2 (6). – С. 89–94. – Режим доступу: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/5752>.

134. Шевченко О.М. особливості комунікацій з громадськістю у публічному управлінні. Публічне адміністрування: наукові дослідження та розвиток. – №2, 2016. – С. 61-68.

135. Щодо активізації взаємодії організацій громадянського суспільства із органами державної влади. Аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/881/>

136. Як змінилися уподобання та інтереси українців до засобів масової інформації після виборів 2019 р. та початку пандемії COVID-19. Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dif.org.ua/article/yak-zminilisya-upodobannya-ta-interesi-ukrainsiv-do-zasobiv-masovoi-informatsii-pislya-viboriv-2019-r-ta-pochatkupandemii-covid-19>

137. Якимюк Б. М. Вплив громадських організацій на протидію корупції в Україні. Інвестиції: практика та досвід № 18/2013. – С. 161-164. – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/18_2013/35.pdf

138. Charter of Fundamental Rights of the European Union [Electronic resource]. – Available at : http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf

139. Deutsch K. W. The Nerves of Government: Models of Political Communication and Control / K. W. Deutsch. – London, Free Press of Glencoe, 1963. – 316 p.

140. International Encyclopedia of the Social Sciences. – 2nd edn. / William A. Darity Jr. (Editor in Chief). – 9 vols. – Detroit : Thomson Gale, 2008, Vol. 2.

141. Pfifner J.M., Presthus R. Public Administration. – New York: The Ronald Press Co., 1960. – 389 p.

142. Regulation (EU) No 211/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 February 2011 on the citizens' initiative [Electronic resource]. – Available at : <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02011R0211-20131008&from=EN>

143. Schramm W. Man, women, messages and media. Understanding human communications / W. Schramm, W. E. Porter. – N. Y.: Harper and Row, 1982. – 278 p.

144. The Palgrave Handbook of Decentralization in Europe / José Manuel Ruano, Marius Profiroiu (eds.). – Palgrave Macmillan, 2017. – xix, 512 p.

145. White Paper on a European Communication Policy [Electronic resource]. – Available at :
http://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com2006_35_en.pdf